

**T.C.
KÜTAHYA
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ARTIK MATERYALLER İLE
YAPILAN SANAT ETKİNLİKLERİNİN ÇOCUKLARIN GERİ
DÖNÜŞÜM FARKINDALIK DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**Rümeysa ÖZTAP
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğrt. Üyesi Murat BARTAN**

Kütahya, 2019

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Eğitimde Artık Materyaller ile Yapılan Sanat Etkinliklerinin Çocukların Geri Dönüşüm Farkındalık Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların ‘Kaynaklar’ bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22.10.2019

Rümeysa ÖZTAP

Kabul ve Onay

Rümeysa ÖZTAP' ın hazırlamış olduğu “Okul Öncesi Eğitimde Artık Materyallerle Yapılan Sanat Etkinliklerinin Çocukların Geri Dönüşüm Farkındalık Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliğı ile kabul edilmiştir.

22/08/2019

Dr. Öğr. Üyesi Murat BARTAN (Danışman)

Doç. Dr. Sibel YOLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Banu ÖZKAN

.....

.....

.....

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz

Doğadaki tüm canlıların sağlığı için öncelikle yapılması gereken doğa ve çevrenin korunmasıdır. Bunun için geri dönüşümün önemi büyüktür. Geri dönüşümün yaygınlaştırılması için ilk olarak okul öncesi çağındaki çocuklardan başlamak ve çocukların alışkanlık kazanması oldukça önemlidir. Bu dönemde çeşitli etkinliklerle çocuklar üzerinde geri dönüşüm farkındalığı sağlanabilir. Araştırmada artık materyaller kullanılarak sanat etkinlikleri yapılmıştır. Etkinlikler çocukların gelişim özelliklerine göre hazırlanmıştır. Çocukların yaratıcılıkları desteklenerek yaparak yaşayarak öğrenmeleri teşvik edilerek aktif katılımları sağlanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın niçin yapıldığı konusunda bilgi veren problem durumuna, araştırmanın amacına ve önemine, problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın sayıtlılarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Yine bu bölümde araştırmayla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiş olup; Çevre Eğitimi ve Amacı, Çevre Eğitiminde Öğretmenin Rolü, Çevre Eğitimi ile İlgili Türkiye’de ve Yurtdışında Yapılan Uygulamalar, Okullarda M.E.B Ortaklığında Yapılan Proje ve Etkinlikler, Geri Dönüşüm, Okul Öncesi Eğitimi ve Önemi, Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi, Okul Öncesi Dönemde Geri Dönüşüm, Okul Öncesi Dönemde Sanat Etkinliklerinin Önemi gibi konularda yapılan araştırmalar anlatılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın Yöntemi açıklanmıştır. Bu bölümde yine araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiş, bunların ne ve nasıl olduğu açıklanmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde bulgular yer almaktadır. Bu bölümde artık materyallerden sanat etkinlikleri yapılarak çocukların geri dönüşüm ile ilgili farkındalık düzeyleri incelenmiş ve veriler tablolar hâlinde sunulmuştur.

Araştırmanın dördüncü son bölümünde araştırmanın bulguları neticesinde elde edilenler yani sonuç yer almaktadır ayrıca bu bölümde literatürde yapılan bu araştırmaya benzer araştırmaların sonuçlarıyla bir karşılaştırmaya yani tartışma başlığında yer verilirken aynı bölümde araştırmacılara önerilerde bulunmak amacıyla öneriler yer almaktadır.

Teşekkür

Tez çalışmam boyunca çalışma isteğimi ve öğrenmeye olan merakımı sabır ve metanetiyle diri tutan, tecrübelerinden istifade edebilmem ve daha ileriye gidebilmem için beni destekleyen ve gerekli imkanları sağlamaktan çekinmeyen tez danışmanım Murat BARTAN hocama ufkuma kattıkları zenginlikten ve hayatıma kattıkları renkten dolayı teşekkür ederim. Son olarak, akademik hayatımdaki bu ilk çalışmamı, bu günü sabır ve heyecanla bekleyen bana sonsuz sabır gösteren ve destek olan, sevgisini, ilgisini, desteğini ve anlayışını benden hiçbir zaman esirgemeyen biricik hayat arkadaşım Can ÖZTAP'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatım boyunca başaracağıma olan inançlarımı, kalbimde hissettiğim, sevginin her kapıyı açacağı bilinciyle beni yetiştiren ve tezimin yine aynı bilinçle sonlandığını ve nihayetinde bu kapıların bana yine sevgiyle açıldığını bir kez daha gösteren en büyük destekçim aileme şükranlarımı sunuyorum.

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz	iii
Teşekkür.....	v
İçindekiler	vi
Tablolar Dizini	viii
Simgeler ve Kısaltmalar.....	ix
Özet	x
Abstract	xi
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Kuramsal Çerçeve.....	2
Çevre kavramı	2
Çevre bilinci	3
Çevre eğitimi.....	3
Çevre eğitiminin amacı	4
Öğretmenin çevre eğitimindeki rolü	5
Çevre eğitimi ile ilgili Türkiye'de yapılan uygulamalar	5
Çevre eğitimi ile ilgili yurtdışında yapılan uygulamalar	6
Okullarda MEB ortaklığında yapılan proje ve etkinlikler.....	8
Ulusal projeler.....	8
Uluslararası projeler	9
Geri dönüşüm.....	11
Geri dönüşümün amacı	11
Okul öncesi dönemde çevre eğitimi.....	12
Okul öncesi dönemde geri dönüşüm.....	16
Okul öncesi dönemde sanat etkinlikleri	18
Problem Durumu.....	22
Araştırmanın Amacı ve Önemi	22
Problem Cümlesi.....	25
Alt problemler	26
Sayıtlar.....	26
Sınırlılıklar	26
İlgili Araştırmalar	26
Yöntem.....	31
Araştırma Modeli	31
Evren ve Örneklem	31
Verilerin Toplanması	32
Veri toplama araçları.....	32
Veri toplama süreci	33
Verilerin analizi.....	37
Üçüncü Bölüm	39
Bulgular.....	39
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	39
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	47
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	52
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	55

Dördüncü Bölüm.....	57
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	57
Sonuçlar	57
Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar	57
İkinci alt Probleme ilişkin sonuçlar	58
Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar.....	59
Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar	60
Tartışma	60
Öneriler	63
Kaynaklar	66
Ekler	76
Ek-1: Geri Dönüşüm Mülakat Formu Maddeleri	76
Ek-2: Sınıf İçi Gözlem Formu	76
Ek-3: Geri Dönüşüm Farkındalık Eğitimi Program Örneği.....	77
Özgeçmiş.....	78

Tablolar Dizini

Tablo 1. Sorulara İlişkin Kapsam Geçerlilik İndeksleri.....	37
Tablo 2. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların çöp kavramı hakkındaki düşünceleri.....	45
Tablo 3. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların çöp olmayan, tekrar kullanılanlar hakkındaki düşünceleri.....	47
Tablo 4. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm sembolü hakkındaki düşünceleri.....	49
Tablo 5. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm sembolünü nerelerde gördükleri hakkındaki düşünceleri.....	50
Tablo 6. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm kavramı hakkındaki düşünceleri.....	52
Tablo 7. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm kavramının önemi hakkındaki düşünceleri.....	54
Tablo 8. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkındaki düşünceleri.....	56
Tablo 9. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların artık materyalleri nasıl değerlendirdiği hakkındaki düşünceleri.....	58
Tablo 10. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyallerin tekrar kullanılacağı hakkındaki düşünceleri.....	59
Tablo 11. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşünceleri.....	61
Tablo 12. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşünceleri.....	63
Tablo 13. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını görüp görmedikleri hakkındaki düşünceleri.....	65
Tablo 14. Çocukların geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasındaki geri dönüşüm kutularını doğru kullanma ilişkin gözlem sonuçları.....	66

Simgeler ve Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev	: Çeviren
KGİ	: Kapsam Geçerlilik İndeksi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OÖE	: Okul Öncesi Eğitimi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vd	: Ve diğerleri

Özet

Okul Öncesi Eğitimde Artık Materyaller ile Yapılan Sanat Etkinliklerinin Çocukların Geri Dönüşüm Farkındalık Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Bilgili ve bilinçli bir toplumun temellerinin atılması için geri dönüşüm bilincinin küçük yaşlarda kazanılması oldukça önemlidir. Araştırmada, okul öncesi eğitimde artık materyaller ile yapılan sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bulunan bağımsız anaokuluna devam eden 5 yaş grubu 20 çocuk üzerinde yürütülmüştür. Nicel yaklaşımın deneysel desenlerinden tek grup ön test-son test deseni kullanılmıştır. Toplamda 8 haftalık program uygulanmıştır. Verilerin analizinde, artık materyallerle yapılan sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, çocukların artık materyalleri geri dönüştürüp ayrıştırdıkları, geri dönüşüm sözcüğünün anlamını bildikleri ve geri dönüşüm sembolünü tanıdıkları tespit edilmiş olup çocuklar üzerinde geri dönüşüm ile ilgili farkındalık sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırma ile okul öncesi dönemden başlanılarak çocuklarda erken yaşlarda geri dönüşüm bilinci geliştirilmiş olup bilinçli tüketiciler yetiştirmenin temelleri atılmıştır.

Anahtar kelimeler: Artık materyaller, geri dönüşüm, okul öncesi, sanat etkinlikleri.

Abstract

Investigation of the effect of art activities made with waste material on recycling awareness of pre-school children

To set the base of a sophisticated and conscious society, it is important to gain the knowledge of recycling in early education. In this study, it is aimed to determine the effect of art activities made with waste materials on creating recycling awareness in pre-school education.

The research was applied in 2018-2019 spring semester on 20 pre-school children of five years old, educated in a kindergarten in Yenimahalle/Ankara. Quantitative method was used and single grouped, pre-test post-test design was applied in the research. Applications were progressed for eight weeks. In the analysis, it is concluded that the art activities made with waste material has a meaningful effect on recycling awareness of children.

The findings of the study show that the children gained awareness on subjects like identifying and differentiating the recyclable materials and the meaning and symbol of recycling. This research helped teaching recycling awareness to children in early pre-school age and lay a foundation on raising conscious future consumers.

Keywords: Art activities, pre-school education, recycling, waste materials.

Birinci Bölüm

Giriş

Bir toplumun sahip olduğu doğal kaynakların en değerli olanı insandır. İnsan eğitim aracıyla işlenebilmektedir. Eğitim ise, bireyin doğumundan başlayıp tüm yaşamı boyunca devam eden, ona bilgi ve beceriler kazandıran, değer yargılar ile onu daha yetkin bir yetişkin haline getiren ve bireyin yaşayışını değiştiren aynı zamanda şekillendiren bir süreçtir (Başaran, 1983).

Okul öncesi eğitim ailede başlayıp eğitim kurumlarında devam etmektedir. Çocuğun gelişiminde ve var olan potansiyelini açığa çıkarmada başlangıçta aile oldukça önemli bir yere sahipken zamanla aile çocuğun gelişimine tek başına yetememektedir (Yılmaz,1999). Ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bir takım bilgi ve kültür düzeyleri yeterli olsa bile, aslında anne ve babanın çocuğun yetişmesinde bilgilerinin ve deneyimlerinin yeterli olmadığı düşüncesi ile okul öncesi eğitim kurumları bu noktada önemli bir yere sahiptir. Çocukların gelişim alanlarının en hızlı olduğu dönem okul öncesi dönemdir. Çocukların bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal alanları bu dönemde oldukça hızlı gelişim gösteren alanlardır. Çocuklar okul öncesi dönemde yavaş yavaş dillerini geliştirerek kendilerini ifade etmeye, başka çocuklarla ve yetişkinlerle ilişki kurmaya başlayıp ayrıca içinde yaşadığı topluma uyum sağlamak için de bir takım temel sosyal beceriler edinirler. Böylece, çocukların fen, Türkçe, matematik, okuma yazmaya hazırlık, karşılaştığı problem durumlarına çözüm bulma, kendi kararlarını alabilme, beyin fırtınası yapabilme ve algılama becerilerinin desteklenmesi okul öncesi dönemde gelişim göstermektedir (Başal,1998; Poyraz ve Dere, 2003). Bu sebepten dolayı kaliteli bir okul öncesi eğitim çocuğun yaşamı boyunca olumlu değişiklikler sağlayacaktır. Literatüre bakıldığında, okul öncesi eğitimi, zengin uyarıcılar ve çevre olanaklarıyla çocukların bedensel, motor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerini, çocukların her yaş dönemine uygun davranışlarını ve kültürel değerlerimizi desteklemekte olup aynı zamanda ilköğretim için gerekli

becerilerin kazandırıldığı sistemli çalışmaların bütünü olarak tanımlanmıştır (Gürkan, 2004).

Doğumdan başlayarak ilköğretim yaşına kadar devam eden süreç, okul öncesi dönemdir. Bu dönemde, çocuğun gelişimi hızlı ve kapasitesi yüksek olup, çocuğa verilenlerle ve çeşitli sebeplerle verilemeyenlerin ilerdeki yıllarda gelişimi açısından etkisinin oldukça büyük olduğu söylenebilir (Oktay,2005).

Okul öncesi eğitim kurumları ise, 0-6 yaş aralığı çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak hijyenik ve aynı zamanda gerekli güvenlik önleminin alındığı sağlıklı ve güvenli bir ortamda uzman ve eğitici kadroyla desteklenerek iyi hazırlanmış eğitim programı sunan sistemli bir eğitim sürecidir (Aral, Adalet ve Yaşar, 2003).

Alan yazın incelendiğinde, okul öncesi eğitimde artık materyaller ile yapılan sanat etkinliklerinin, çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisini inceleyen bu gibi çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim program içeriği incelendiğinde %30 civarında geri dönüşüm ve çevre konusundaki uygulamalara rastlanmaktadır (Gülay ve Ekici, 2010).

Araştırmada sanat etkinlikleri ile 5 yaş grubu çocuklarında geri dönüşüm farkındalığının oluşması amaçlanmıştır. Artık materyallerin sanat etkinliklerinde kullanılarak yeni bir ürün üretilmesi sonucu çocukların yaratıcılıkları desteklenerek geri dönüşüm farkındalık düzeyleri incelenmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Çevre kavramı

Şahin (2008)'e göre çevre kavramı, bedensel, kimyasal ve biyolojik olay ve durumların yaşamımızı sürdürdüğümüz alanları etkilemesidir.

Bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi, çevremizdeki değerlerin değişmesine ve kaybolmasına sebep olmaktadır. Yaşamın sürekliliği için çevre sorunlarının önüne geçilmelidir. Bunun için bireylere ve devlete çeşitli görev ve sorumluluklar düşmekte olup bunların neler olduğunun bilinmesi ve görevlerin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi için çevre eğitimi oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunun için de eğitim öğretim sistemi, öğretmenler ve öğrenciler bu amaçla en iyi şekilde

bilgilendirilmelidir. Böylece insanların bilinçli bir şekilde hareket etmeleri sağlanarak çevreye karşı daha duyarlı olmaları desteklenir (Ünal, Mançuhan ve Sayar, 2001).

Çevre bilinci

Dünyada giderek artan nüfus, sanayileşme, kentleşme ve gelişen teknoloji ile birlikte doğal ve fiziksel kaynaklar hızlı bir şekilde kullanılmaktadır. Toprak, orman, nehir, göl, deniz ve hava gibi insan yaşamı için büyük bir öneme sahip unsurlar kirletilerek sürekli tahrip edilmektedir (Yoleri, 2012).

Çevre bilincine tüm toplumun katılımı gerçekleştirilmeli hatta küçük yaşlardan itibaren çevre bilincinin oluşması sağlanmalıdır. Eğer çevre bilinci bir toplumda yerleşmediyse, canlıların tükenmesi, havanın, suyun ve doğanın kirlenmesi, en önemlisi de bu dünyanın kendisinden sonra başkaları tarafından kullanılacağını düşünmeyen bireylerin yetişmesi kaçınılmazdır (Nazlıoğlu, 1991).

Günümüzde çevre sorunları yaşamı büyük ölçüde tehdit etmektedir. Bu sebepten dolayı çevreye karşı duyarlılık gösteren ve bilinçli davranan bireyler yetiştirilmesi önemlidir. Çocukların yaşamlarının temelini oturduğu dönem okul öncesi dönemdir. Bu dönemde çocuğun gelişimi önemli olup çeşitli temel alışkanlıkları kazanmasında etkilidir. Bu sebepten dolayı birçok olumlu davranış ve alışkanlıkların kazandırılması gibi çevre bilincinin de bu dönemde çocuklara benimsetilmesi önemli bir yere sahiptir (Özkan, 2017).

Okul öncesi dönemde, çocukların merak duyguları geliştiği için çevreyi keşfetmek adına çeşitli sorular sorup araştırma yaparlar. Böylece çocuklar, içinde yaşadıkları çevre hakkında çeşitli bilgileri merak ederek, olumlu tutum ve davranış geliştirebilmektedirler. Bu dönemdeki çocuklar doğa ile uyumlu ve iç içedirler. Bu nedenle çocukların çevre ile ilgili olumlu düşünce ve tutumlarının oluşması son derece önemlidir (Şahin, 2008).

Çevre eğitimi

Çevre eğitimi ile ekolojik bilgiler aktarılırken aynı zamanda bireylerin içinde yaşadığı çevreye karşı olumlu tutum ve davranış gelişmesi sağlanmalıdır. Ayrıca çevre eğitimi ile ilgili çeşitli bilgiler verilirken öğrencilerin tüm gelişim alanları ile de yakında ilgili olması oldukça önemlidir (Unterbruner, 1991).

Okullarda ve öğretmen eğitim enstitülerinde çevre eğitimi ile ilgili nitelikli öğrenci yetiştirme konusunda başarısız olunmaktadır (Tilburg, 1993).

Okul öncesi eğitim programında çevre eğitiminin ele alınmasında yaşam koşullarındaki değişiklikler etkili olmaktadır. Kentlerdeki çocuklar, doğayla etkileşim kurma konusunda kırsal bölgelerdeki çocuklar kadar deneyim sahibi olamamaktadırlar. Zamanlarının çoğunu okullarda, etüt merkezlerinde, arabalarda seyahat ederek veya evlerinde televizyon, bilgisayarla geçirmektedirler. Doğal çevreyi çeşitli oyuncaklardan, çizgi filmlerden, basın yayın araçlarından ve oyun parklarından öğrenmektedirler. Bu durum günümüzde kentlerde yaşayan çocuklar üzerinde çevreye değer verme ve olumlu tutumlarının gelişmesinde risk unsuru meydana getirmektedir (Oluk, 2008; Akt: Yoleri, 2012).

Okul öncesi dönemdeki çocuklara, çevresel eğitim programlarını uygulamak ve geliştirmek için aşağıdaki maddeler tasarlanmıştır.

İlk olarak daha sade, karmaşık olmayan deneyimlerle başlamak.

Dışarıda olumlu ve güzel deneyimler sağlamak.

Öğretmek için oluşturulan önceden edinilmiş olan olumlu deneyimlere odaklanmak.

Çocukları kişisel ilgilere ve dünyadaki doğal güzelliklere yönlendirmek.

Doğal çevreye saygı duymayı ve model olmayı hedeflemek (Wilson,1996).

Çevre eğitiminin amacı

Çevre eğitiminin amacı, bireyin doğal ortamı sağlıklı biçimde algılaması ile olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesini sağlamak, içinde yaşadığı çevreyi olumsuz etkenlerden koruyarak daha verimli kullanma duyarlılığını geliştirmek ve aynı zamanda çevre bilincinin sağlanması olarak tanımlanabilir (Başal, 2003).

Myers, Saunders ve Garret'e göre (2004) insanların doğal çevreye olan ilgilerinin çeşitli yollarla desteklenip öne sürülmesi ile çevre eğitiminin amacı ortaya koyulmaktadır.

Öğretmenin çevre eğitimindeki rolü

Çocukların yaparak yaşayarak deneyimler oluşturması ve kendilerini doğal çevreyle olumlu yönde bağdaştırmaları kaliteli bir çevre eğitimi ile gerçekleşir. Öğretmenler çocukların doğada çeşitli deneyimler edinmelerini destekleyerek onların kendilerine olan güvenlerini artırır aynı zamanda doğaya karşı empati kurma duygularının gelişmesini sağlarlar. Çocuklarda oluşan çevre bilinciyle, kendilerini algılayış biçimleri ve yaşadıkları çevrenin korunarak saygı duyulması sağlanır. Gerekli güvenlik önlemleri ve tedbirler alınarak çocuklar özgür bir şekilde içinde yaşadıkları doğayı keşfederek çeşitli deneyimler kazanırlar. Bu sebepten dolayı çevre eğitimi için öğretmenlere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Çocukların merak ve ilgilerine göre çevre bilinci ve farkındalıklarının desteklenip geliştirilmesi oldukça önemlidir. Öğretmenler çocukların ilgi ve dikkatini çekecek doğal alanlar, parklar ve bahçeler olmak üzere okul dışındaki doğal yaşamı desteklemek adına çeşitli öğrenme fırsatları ortaya çıkarmalıdırlar. Bu konuda çocuklara çevre ile ilgili bilgiler veren öğretmenlerin çevre dostu olması oldukça önemlidir (Doğan, 2007; Haktanır, 2007; Lewin-Benham, 2006; Malone ve Tranter, 2003; Phenice ve Griffore, 2003).

Çevre eğitimi ile ilgili Türkiye'de yapılan uygulamalar

1970 ve 1980'li yıllar arasında çevre sorunları önemli boyutlara ulaşmış olup bir yandan bu sorunlarla nasıl başa çıkılacağı ve neler yapılması gerektiği üzerinde durulurken bir yandan da çevre eğitiminin önemi üzerinde durulmaktadır. Çevre olgusunun var oluşu Türkiye'de 1982 Anayasası ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu anayasanın 56. maddesine bakıldığında, bütün insanların temiz ve güvenli bir çevrede yaşamlarını sürdürme hakları vardır ve aynı zamanda insanlarda çevre bilincinin yerleşerek yaşadıkları çevreyi korumak, çevrelerini temiz tutmak ve daha sağlıklı bir çevrede yaşamak için elinden geleni yapmak önce devletin daha sonra da tüm insanların görev ve sorumluluğunda olduğu ilke ile birlikte, içinde yaşadığımız çevreyi olumsuz etkenlerden koruma ve bu düşüncüyü yaygınlaştırma bilinci anayasal bir esasa dayanarak çağdaş yaklaşımla karşımıza çıkmaktadır. 1977'de uluslararası kongre düzenlenerek 21. yüzyılın ilk on yılını kapsayan dönemler arasında çevre eğitimi ve öğretimi eylem planının hazırlanması için görüşülmüş olup 1990 yılında bu konu üzerinde uluslar arası

eylem stratejisi belirlenmiştir. 1990 ve 2000 yılları arasında" çevre eğitimi için dünya on yılı" olarak ele alınmıştır. Böylece Türkiye'de bu konu ile ilgili çalışmaların temelleri yavaş yavaş atılmaya başlanmıştır (Erol ve Gezer, 2006).

Okul öncesi eğitimden başlayarak ilköğretim ve ortaöğretimi içine alan eğitim kurumlarında kulüp faaliyetleri bulunmaktadır. Bu faaliyetlerde duyarlılığı arttırmak adına yaşanan çevrenin özelliklerinin iyi bilinmesi, canlıların yaşadıkları alanların korunması için çaba gösterilmesi, tüm canlıların sağlıklı bir şekilde yaşaması için çevre temizliğinin önemi gibi çeşitli konular bulunmaktadır. Türkiye'de her yıl 5 Haziran'da 'Dünya Çevre Günü' öğrenci kulüpleri başta olmak üzere tüm öğrencilerle kutlanmaktadır. Bu kutlamalarda çevre ile ilgili seminerler, tartışmalı toplantılar, uzman kişiler tarafından yapılan konuşmalar, şiir ve resim yarışmalarının yapılması, temsil ve ilgi çeken tiyatro oyunları gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir (Doğan, 1997).

Türkiye'de yapılan çevre eğitimi ile ilgili uygulamalara bakıldığında çevre bilinci gerek okul öncesi dönemde gerek ilköğretimde gerekse üniversitede tam olarak bir eğitim öğretim süreci kapsamında verilmemektedir.

Çevre eğitimi ile ilgili yurtdışında yapılan uygulamalar

1960'lı yıllarda ABD Başkanı Nixon, çevre sorunlarının yaşamı tehdit etmeye başlamasıyla, çevre ve insan ilişkilerinde yeni bir anlayış, bakış açısı ve bilinç geliştirilmesi gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Nixon, çevre ile ilgili kavramların eğitimin her aşamasında öğretilmesi gerektiğini böylece toplumun çevre okuryazarlığında bir artış sağlanıp bireylerin bilinçleneceğini savunmuştur. Tüm dünyada çevre eğitiminin önemi ABD'deki bu bilinçlenme ile başlamıştır. Çevre eğitimi hareketi 1970 yılında Amerika birleşik devletlerinde yasa olarak ortaya çıkmıştır. Fakat daha sonra bu yasa federal hükümetin altyapısının bir parçası olmuştur. Ulusal Çevre Eğitim Derneği de 1971 yılında kurulmuştur. Sonradan ismi Kuzey Amerika Çevre Eğitimi Derneği olarak değiştirilen bir grup eğitimci tarafından derneğin kurulması sağlanmıştır. Çevre ile ilgili sorunların artmasından dolayı 1972 yılında Birleşmiş Milletler, ilk defa Stocholm'de düzenlediği konferansla çevre ve oluşabilecek sorunları dile getirmiştir (Çevre Bakanlığı; çevre notları, 1998). Çevre eğitimi ile ilgili konular uluslararası alanda

dile getirilerek çevre eğitiminin ne kadar önemli olduğu Stockholm Konferansı'nda bahsedilmiştir (Carter ve Simmons, 2010).

Avustralya'da, çevresel perspektifleri uygulamaya çalışan öğretmenlerin, bakıcıların ve ebeveynlerin çevresel eğitimlerine destek olan en az 2 öğretmen ağı bulunmaktadır. 1992 Haziran'ından günümüze çevre eğitimi erken çocukluk kapsamında Victoria'da faaliyet göstermektedir. Aslında bu grup Queensland Erken Çocukluk Çevre Eğitimi Ağı'nın 1955'in sonlarında kurulmasında da oldukça önemlidir. ABD'deki, okul öncesi dönemdeki çocuklar için çevre eğitimi ağında yer alan bilgiler de destekleyici ve motive edicidir. Erken çocukluk dönemindeki hizmetlerin, uygulamaların ve niteliklerin çeşitliliği sayesinde, çevre eğitimi farkındalığını ve anlayışını arttırarak, demokratik ve işbirliğine dayanan çalışma yolları güçlenmektedir. Sonuç olarak, çevre eğitiminin zamanla değiştiği gerçeği ortaya çıkmaktadır (Davis, 1993).

Okul öncesi eğitim programında uygulamalar açısından ülkeler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır Kanada, Amerika, İsviçre, Almanya ve Japonya' da uygulanan okul öncesi eğitim programları ile MEB (2013) "Okul Öncesi Eğitim Programı" incelenmiştir. Ülkelerin okul öncesi eğitim programındaki etkinlik yüzdeleri değerlendirilmiştir. Almanya'nın okul öncesi eğitim programındaki çevre eğitimi etkinlik yüzdesinin %100.0; İsviçre'nin programındaki çevre eğitimi etkinlik yüzdesinin %37.0; Japonya'nın programındaki etkinlik yüzdesinin %22.0; Kanada'nın programındaki etkinlik yüzdesinin %19.0; Amerika'nın etkinlik yüzdesinin %14.0 ve Türkiye'nin etkinlik yüzdesinin %23.0 olduğu belirtilmiştir (Akçay, 2006).

Avrupa'da okullarda çevre eğitimine önem verilmektedir. Almanya'da ilkokul öğrencileri için zorunlu çevre eğitimi dersi bulunmaktadır. Finlandiya'da birçok okul 'Çevre İçin Sorumluluk, Sağlık ve Sürdürülebilirlik' temasını ele alan projeler yapmaktadır. İngiltere'de sürdürülebilir çevre eğitimi sunmak, bireyin çevredeki yerini görmek, doğada denge ve çeşitlilik sağlamak, gelecek nesillere temiz bir çevre bırakmak, tahrip edilmiş alanları onarmak çevre eğitiminin amaçları arasındadır (Stokes vd, 2001; Akt: Özkan, 2017).

Okullarda MEB ortaklığında yapılan proje ve etkinlikler

14/10/1999 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı birlikte "Çevre Eğitimi" konusunda bir protokol imzalamıştır. Çevrenin korunması ve geliştirilmesi, çevre sorunlarının çözümlenmesi gibi çeşitli konularda örgün ve yaygın eğitim kurumlarının katılımlarını sağlamak için eğitim çalışmalarını yapmak protokolün amaçları arasında yer almaktadır. İlk olarak ilköğretim okullarında, uygulamalı çevre eğitimi çalışmalarına başlanmıştır. Bu eğitim görsel materyallerle desteklenmiştir. Ayrıca, okul çevre düzenlemeleri, çevre köşelerinin tanzimi, katı atıkların kaynağında toplanması, geri dönüşüm birimlerine nakli, çeşitli sergi ve yarışmalar gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Ankara Valiliği Çevre Koruma Vakfı (ANÇEVA) ve Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği dahilinde ilköğretim okullarında çevrenin düzenli kullanılması, çevrenin kirletilmemesi, gereksiz tüketimden kaçınılması, geri dönüştürülebilir katı atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşüm ile ilgili çalışmaların yürütülmesi üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda 2001-2002 öğretim yılında Ankara Valiliği Çevre Koruma Vakfı ve Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle uygulamaya konulan "Uygulamalı Çevre Eğitimi Pilot Projesi" kapsamında Ankara merkez ve ilçelerinde bulunan 50 ilköğretim okulunda çevre konusundaki çalışmalar Kasım 2001 tarihinde başlamıştır. 2004-2005 eğitim ve öğretim döneminde 30 ilköğretim okulu proje için belirlenmiştir. Büyükşehir Belediyesinin de ortaklığa katılmasıyla okullarda yaygınlaşmıştır. İstanbul Valiliği'nce uygulanan Çevre Eğitimi ve Uygulama Projesi İstanbul'daki tüm Resmi ve Özel ilköğretim Okulu ve Ortaöğretim öğrencilerini kapsamaktadır.

Ulusal projeler

- Çevre Eğitimi Projesi

TETRA-PAK işbirliğinde yürütülen proje Ekim 2004 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. Proje pilot olarak İstanbul ilinde 6 ilçeden seçilen 270 ilköğretim okulunda uygulanmaktadır. Projenin amacı, çocuklarda çevre bilincini geliştirerek doğal çevreyi temiz kullanma alışkanlığının gelişmesi, doğaya zarar verilmemesi, doğal kaynakların gereksiz yere kullanılmaması, atık yönetiminin anlatılması ve uygulanmasını teşvik etmektir.

- Temiz Deniz Projesi

Denizlerin kirlenmesini önlemek ve temiz kalmasını sağlamak için çocukların eğitilmesine yönelik olan proje çalışmaları 2002 yılından itibaren Temiz Deniz Derneği (TURMEPA) koordinatörlüğünde İstanbul ilinde 31 ilköğretim okulunda uygulanmıştır. İlköğretim öğrencileri, öğretmenler ve yöneticiler projenin hedef kitlesini oluşturmaktadır. Projenin amacı, kişisel sağlık, refah ve Türkiye'nin ekonomik geleceğinde oluşabilecek riskleri kamusal farkındalık yaratarak arttırmak, deniz ve sahil çevresinin tahribatını önlemek için halkı teşvik etmek, öncelikli tehdit altındaki denizlerin korunması için çocuklarda ve gençlerde çevre bilinci yaratmak ve Türkiye'nin uluslararası çevre kurallarını ve AB üyeliğinin gerektirdiklerini karşılamasını sağlamak, Hükümeti ve kamu sektörünü deniz çevresinin korunması konusunda bilgilendirmek ve yasaların etkili uygulanabilmesi için halkı harekete geçirmektir.

- Temel Afet Bilinci Eğitimi Projesi

İlköğretim öğrencileri, öğretmenler ve veliler projenin hedef kitlesini oluşturmaktadır. Projenin amacı, Temel Afet Bilinci konusunda hedef kitleyi eğitmek. Proje, İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ile MEB işbirliğinde hazırlanmıştır.

- Yatılı ve Pansiyonlu İlköğretim Okullarında “Seracılık Eğitimi” Projesi

Projenin amacı, öğrencilere gıdaların güvenli üretimini, tüm tarım tekniklerini ve uygulamalı tarım eğitimi vererek öğrenciler aracılığıyla kırsal kesimde yaşayan ailelere örnek olmak ve kendi işlerini kurmaları için aileleri teşvik etmek. Hazırlanan proje MEB ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) tarafından kabul edilmiştir.

Uluslararası projeler

- Globe

GLOBE (Çevre Yararına Global Öğrenme ve Gözlemeleme Programı) çevre ile ilgili yeni bilgiler edinerek daha fazla bilgi sahibi olmak isteyen öğretmen, öğrenci ve bilim adamlarının bir araya gelmesi projenin amacını oluşturmaktadır.

- Semep

Uluslararası bir çevre eğitimi projesi olan SEMEP, Güneydoğu Akdeniz Deniz Projesi'nin baş harflerinden oluşturulmuş bir kelime olup Birleşmiş Milletlere bağlı bir alt kuruluş olan UNESCO'nun 27. Genel Kurulunda onaylanmıştır. Projeye Güneydoğu Akdeniz Bölgesinde olmamalarına karşın, Bulgaristan, Romanya ve Karadeniz çevresi ülkeleriyle birlikte 24 ülke katılmaktadır. Projenin Türkiye sahibi Milli Eğitim Bakanlığı olup Çevre Bakanlığı da yapılan bu projeyi desteklemektedir.

- Eko-Okullar (Eco-Schools)

İlköğretim okullarında uygulanan projenin amacı, doğal çevreyi korumak ve doğaya sahip çıkmak, çevrenin sağlıklı yönetimi, her bireyin doğal kaynaklardan yararlanması ve etkin bir yaşam biçimi için bilgi vermektir. Katılımcı yaklaşımıyla ilköğretim öğrencileri hem çevresel konularda bilgi edinirken hem de ailelerini, yerel yönetimleri ve sivil toplum kuruluşlarını (STK) çevresel konularda bilinçlendirirler. Bu proje 30 ülkede 10.000'den fazla okulda uygulanmakta olup bunların 27'si Avrupa ülkesi ve diğerleri ise Güney Afrika, Kenya ve Şili'dir. Sonuç olarak bu projenin uluslararası koordinasyonunu Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE) yürütmektedir. Projenin Türkiye'deki yürütücüsü Türkiye Çevre Eğitim Vakfıdır. Günümüzde bu proje 134 ilköğretim okulunda uygulanmakta olup Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Aydın, Antalya illerinde yürütülmektedir.

- Okullarda Orman Projesi

İlköğretim okullarındaki öğrencilere orman sevgisini aşılacak, orman içerisinde yaparak yaşayarak aktif rol alarak ormanın faydalarını öğretmek ve çocuklar üzerinde duyarlılık yaratarak bilinçli bir toplum yetiştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

- Büyük Volga Nehri Yolu Projesi

Büyük Volga Nehri Projesi, UNESCO'nun 32. Genel Kurulunda onaylanan kardeş okullar projesi kapsamında geliştirdiği uluslararası bir çevre eğitimi projesidir. . Baltık Denizi ve Karadeniz'e komşu 18 ülkeyi kapsayan projenin

temel hedefi ise, sürdürülebilir kalkınma ve dünya mirasının korunmasına yönelik çalışmalara yön vermek ve ülkeler arası ilişkileri geliştirmektir.

Geri dönüşüm

Geri dönüşüm, insanoğlu tarafından üretilen atıklardan değerlendirilebilir olanların bir takım işlemlerden geçirilerek tekrar kullanılabilen bir maddeye dönüştürülüp üretiminin sağlanmasıdır. Bu da çevre korumacı davranışların en önemlilerinden biridir (Büyüksaatçi, Küçükdeniz ve Esnaf, 2008). Çevre sorunlarının ve dünyadaki kaynak israfının önlenmesinde atık maddelerin tekrar kullanılarak geri kazanılmasıyla oluşan geri dönüşüm oldukça önemlidir (Hopper ve Nielsen, 1991).

Palmer (1995), geri dönüşüm konusunda yaptığı bir araştırmada okul öncesi dönemdeki 4 yaş grubu çocukların bilgi düzeyleri incelendiğinde, %49'unun geri dönüşüm kavramını bilmediklerini sadece %23 oranında çocuğun geri dönüşüm konusunda bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. 6 yaş grubundaki çocuklara bakıldığında ise artık materyallerden hangilerinin geri dönüştürülüp hangilerinin geri dönüştürülemeyeceğini %21 oranındaki çocukların bildikleri sonucuna varılmıştır.

Palmer, Grodzinska-Jurczak ve Suggate (2003) çevre eğitimi programının etkisinin incelendiği araştırmada, bu eğitim programına katılmış olan okul öncesi dönem çocuklarının geri dönüşümün anlamını bildikleri, geri dönüşüm ile ilgili bilgiye sahip oldukları, geri dönüştürülebilen materyalleri bildikleri ve artık materyallerin şeklinin bireyler tarafından ayrıca makine yardımıyla veya fabrikada da değiştirilebileceğini bildikleri ortaya çıkmıştır.

Geri dönüşümün amacı

Kaynakların gereksiz yere kullanılmaması, atıkların geri dönüştürülerek tekrar kullanılması ve atıkları ham kaynağından ayırarak çöp oluşumunun en aza indirilmesi geri dönüşümün amaçlarındandır (UNESCO, 1992).

Geri dönüşüm ile çevredeki doğal kaynaklar korunur ve aynı zamanda katı atık miktarı da azalır. Ayrıca etkili bir kaynak kurtarma mekanizması olup ekonomik ve çevresel faydaları da oldukça fazla olmakla beraber yaşamın devamı

için gereklidir (Hopper ve Nielsen, 1991; Oskamp, 1995; Valle, Reis, Menezes ve Rebelo, 2004).

Dünyamız, ülkemiz ve insanlar için atık materyalleri geri dönüştürerek tekrar kullanılmasını sağlamak ve kullanılmış atık materyalleri en aza indirmek oldukça önemlidir. Geri dönüştürülebilen tüm atıkların tekrar kullanımını sağladığımız zaman çöp miktarları azalarak sağlıklı bir yaşam biçimi ve temiz bir çevre ortaya çıkmaktadır (Akin, 2009). Doğal çevremize karşı göstermiş olduğumuz olumlu davranış biçimleri yeni nesillere temiz bir çevrenin bırakılacağını göstermektedir (Çepel, 2006).

Yaşamın devamı için küçük yaşlardan başlanılarak geri dönüşüm farkındalığının oluşması önemlidir. Okul öncesi dönemde tükenmekte olan kaynakların çeşitli etkinliklerle etkili ve bilinçli kullanılmasıyla geri dönüşüm sağlanmaktadır. Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarına geri dönüşüm ile ilgili farkındalık kazandırmak amaçlanmıştır.

Okul öncesi dönemde çevre eğitimi

Çocuk doğduğu andan itibaren duyularını kullanarak ve çevresini araştırarak yaşadığı dünya hakkında bilgi edinmeye başlar. Çocuğun dünyayı anlaması kavrama kapasitesinden dolayı oldukça sınırlıdır. Çocuk yavaş yavaş olgunlaşmaya başladığında ve dünyayla ilgili tecrübeleri artmaya başladığında dünyanın varlığını fark etmeye başlar (Şahin, 1998).

Okul öncesi eğitim, çocukların ileriki yaşantılarına ışık tutan onları olumlu bir şekilde yönlendiren, aile ve çocuk eğitimini hedef alan eğitim sisteminin ilk basamağıdır. Okul öncesi eğitimin çocuklara sağladığı çeşitli kazanımlar vardır. Bu kazanımlara bakıldığında ise, çocukların Türkçeyi doğru ve güzel kullanmalarını sağlayarak ilköğretime hazırlar. Böylece çocuklar kendilerini daha rahat ifade ederek bağımsızlık kazanırlar. Çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlerimize bağlılığını geliştirir. Onların akıl yürütme sürecini ve yaratıcılığını pekiştirir (MEB, 2013).

Okul öncesi dönem, çocukların meraklı olup sorular sordukları ve öğrenmeye istekli oldukları yıllardır. Çocuklar araştırmacı kişilik özelliklerine sahip olup çevrelerini keşfetmek, olaylar karşısında nasıl bir ilişki kuracaklarının

nedenleri ve sonuçları arasında bağlantı kurmak isterler. Bu sebepten okul öncesi öğretmenlerinin kendilerini geliştirerek farklı alanlarda da bilgili ve tecrübeli olması beklenmektedir. Ayrıca öğretmenler, gönüllü kuruluşlardan ve sivil toplum örgütlerinden biri olan öğrenci topluluklarından faydalanarak çevre eğitimini dikkat çekici hale getirebilirler (Mooney, 2000).

Okul öncesi dönemdeki eğitim ve öğretimin çocuklara çeşitli deneyimler kazandırması ile birlikte çocukların ileriki yaşamlarındaki başarıları ve öğrenme düzeyleri üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür (Kaya, 2002).

0-72 aylık çocukların en başta yaratıcılıklarını geliştirmek üzere gelişimsel aşamalarının desteklenmesini, gelişimsel düzeyleriyle uyumlu ve değerlerimizi çocuklara tanıtan olumlu davranışların gelişmesini okul öncesi eğitim hedeflemektedir (Ağyar, 2014).

Çocukların, doğal çevreden uzak büyümeleriyle paralel olarak devam eden çevre sorunlarının artması ve çevreyle ilgili çalışmalarla birlikte gözlem ve sınıflandırma gibi becerilerin kazandırılmasında çevre eğitiminin önemi büyüktür.

Çocukların ilk defa deneyim kazandıkları olay ve durumlarla güçlü etkileşimleri vardır (Kirby, 1989;Akt: Surbrook, 1997). Günümüze bakıldığında ise büyük şehirlerde çocuklar doğal ortamdan yoksun bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu sebeple çocuklar doğadan uzak yaşam sürdürdükleri için doğa ile etkileşimlerine de daha az fırsat verilmektedir (Ayvaz, 1998). Çocukların çevre ile ilgili çeşitli bilgiler edinmesi yaşadığı çevreye karşı duyarlı ve çevreyi varlığıyla ilişkilendirebilen bireylerin yetişmesi için oldukça önemlidir (Türksoy, 1991). Bu durum ancak doğal çevreyle iç içe olmak ve yaşayarak öğrenmekle gerçekleşmektedir. Doğal çevrede çocukların deneyim sahibi olma ve yaşadıkları ortamdaki tutum ve davranışlarını inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır (Surbrook, 1997).

Çocukların sağlıklı bir çevrede gelişebilmesi için çevre eğitimi okul öncesi dönemden başlanılarak verilmelidir. Böylece oluşabilecek çevre sorunlarının önlemi alınabilecek aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmanın çevreyle birebir ilişkili olduğu görülecektir (İnanç ve Kurgun, 2004). Ayrıca çevre eğitimi ne kadar erken başlarsa, çocuklar doğal çevreyi ne kadar çok tanırsa, doğa

etkinliklerine ve gezilere ne kadar katılırsa sağlam çevre ahlakına sahip olurlar (İrfan, 1999; Akt: Atasoy, 2015).

Çevre eğitimi ile okul öncesi dönem çocukların bilişsel gelişimlerine ve fen eğitimlerine katkıda sağlanarak olumlu tutum ve davranış geliştirmeleri desteklenmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuklara çevre eğitimiyle ilgili birebir doğayı yaşama imkanı verilmesi son derece önemli olup çocuklarda çevre ile ilgili olumlu tutum gelişmesini sağlamaktadır (Taşkın ve Şahin,2008).

Okul öncesi dönemde çevre eğitiminin zorunlu olmasının sebeplerine bakıldığında;

Çocukların çevreyle etkileşimde bulunmalarıyla bakış açıları gelişir, öğrenme çeşitliliği sunarak yaşam kalitesinde artış olmaktadır. Bu dönemde çocukların çevre konusunda bilinçlenmesi davranışlarının ve değer yargılarının gelişmesini sağlar.

Genç nesillerin oluşabilecek çevresel sorunlara çözüm bulması oldukça önemlidir. Okul öncesi dönemdeki çocuklarda merak duygusuyla doğal çevreye karşı ilgi artmaktadır. Bu dönemdeki kazanılan davranışlar oldukça önemli olup ileriki yaşlarda kalıcı etki göstermektedir.

Huzurlu ve doğal bir dünyada yaşamak için çevre eğitimi önemli bir yere sahiptir. Bu maddelerin dışında çevre eğitiminin okul öncesi dönemden başlamasının önemi birçok anlayışlarda şu şekilde yer almaktadır;

İçinde yaşadığımız çevreyle bir bütün olup bağımlı olduğumuz ve davranışlarımızın çevreyi etkilediği,

Doğal çevreye karşı sorumluluklarımızı bilerek yaşadıklarımızdan ders alınması gerektiği,

Çevre eğitiminin erken yaşlarda başlamasıyla çeşitli deneyimler oluşmaktadır. Bireylerde davranış biçimleri, tutumları ve değer yargıları gibi çeşitli anlayışların kalıcı etkileri olmaktadır (Ayvaz, Öztürk, Balcı, Uzunoğlu, Noyan, Pazarlıoğlu, Baldemir, Başlar, Doğan, Gökçalp, Semenderoğlu ve Bakaç, 1999).

Okul öncesi dönemde çocuğun sağlıklı gelişimini destekleyerek, dış dünya ile olumlu bir şekilde etkileşimini sağlamak çevre eğitiminin dayandığı noktalardandır. Böylece yaşadığı çevreye duyarlı, doğal çevreyi bilen, kendisine saygılı ve çevresine sevgi ile yaklaşan çocuklar yetişecektir (Wilson, 1996).

İtalyan eğitimci Montessori, çocuklardaki doğal öğrenme yetisiyle okul öncesi döneminin önemli olduğunu belirtmiştir. Tarlası, bahçesi ve hayvanları olan okulların kurulmasının çocuklara sağlayacağı yararlıdır.

a. Canlı olan varlıkların gelişim aşamalarını gözlemlemek: Çocuklara herhangi bir canlının bir bitki veya hayvanın bakımı için sorumluluk verildiğinde, çocuk bu canlıların büyüme ve gelişme aşamalarını gözlemler. Çocuğun aldığı bu sorumlulukla birlikte canlılara karşı ilgisi ve özeni daha da artar.

b. Beklemeyi öğrenerek sabretmek: Bir canlıyı yetiştirip büyütürken belirli bir zaman geçmektedir. Bu zaman dilimi içerisinde çocuklar canlının büyüme aşamasında aldığı sorumluluğu yerine getirmek için sabırlı bir şekilde bekler.

c. Doğal çevreye ve canlılara sempati geliştirerek güvenmek: Doğadaki canlıları yetiştiren ve onların bakımı için ilgilenen çocuk bitki ve hayvanlara karşı ilgisi ve sevgisi artarak aynı zamanda sempati duygusu gelişerek güvenir.

d. Kendini eğiterek öngörü sahibi olmak: Çocuğun büyüttüğü ve yetiştirdiği canlının büyümesi ve yetişmesi için kendi elinde olduğunun farkında olmasıyla aldığı sorumluluğunun farkına varır. Çocuk aldığı bu sorumluluğunu yerine getirmek için tek başına içsel denetimiyle kendiliğinden yapar (Akyüz, 1979; Akt: Başal, 2005)

Çevre imkanları yetersiz olan ortamlarda yetişen çocuklar gelişimlerini tamamlamakta zorlanmaktadırlar. Bu çocukların özellikle zihinsel gelişim açısından var olan potansiyellerini gösteremedikleri gözlemlenmektedir. Çevre koşulları açısından yetersiz ortamda büyüyen çocukların ilkokula başladıklarında yaşlarına göre hem zihinsel hem de sosyal açıdan geri kaldıkları görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı okul öncesi eğitim oldukça önemlidir. Çocukların sahip olduğu tüm özellikleri okul öncesi eğitim ile keşfetmelerini ve geliştirmelerini destekleyerek çocuklar için her ortamı ve fırsatı hazırlaması beklenir (Şahin, 2000).

Çevre bilincinde, çocukların ilk olarak kendilerini daha sonra diğer bireyleri ve yaşadıkları çevreyi takdir ederek öğrendikleri evreler yer almaktadır. Erken yaşlarda çevre eğitiminin verilmesiyle birlikte çocukların kendileriyle, çevreleriyle, doğayla yaşadığı olumlu deneyimleri, dünyayı değerlendiriliş biçimlerinin temelleri atılmaya başlanacaktır. Böylece çevreye karşı daha bilinçli bireyler yetişecektir. (Karmozyn, Scalise ve Trostle, 1993).

Erken yaşlarda çevresel eğitim önemli olup gereken önemin gösterilmediği belirtilmektedir. Çevreye karşı olumlu tutum ve davranışların oluşmasında erken öğrenmenin önemi temel görüş olarak benimsenmektedir (Tilbury, 1994, s.11).

Okul öncesi dönemde geri dönüşüm

Okul öncesi çağlarda yaşadığımız çevreye karşı bilgi birikimi ve olumlu tutum ve davranışlar gelişmeye başlamaktadır. Bu çağlarda oluşan çevre ile ilgili bilgi birikimlerinin daha sonraki yıllarda da etkili olup çocuklarda çevreyi koruma bilincinin devam etmesi araştırmacılar tarafından vurgulamaktadırlar (Smith, 2001; Taşkın ve Şahin, 2008).

Çevre eğitimine okul öncesi dönemden başlanmasıyla çocuklarda oluşan ilgi ve tutumlar olumlu davranışların oluşmasını sağlamaktadır. Erken yaşlarda oluşan duyuşsal öğrenmeler ile doğa sevgisi daha sonraki yıllarda olumlu tutum ve davranışların gelişmesini destekleyerek genç yaşlarda doğaya karşı empatinin oluşmasında ve çevreyi koruma davranışlarının gelişmesinde önemli yere sahiptir. Okul öncesi dönemdeki çocuklarla doğa temalı oyunların oynanmasıyla çocukların doğal güzelliklerin farkına varmaları ve doğayı sevmeleri sağlanır. Böylece çocuklar yaşadıkları doğayı koruyup kollamaya çalışarak doğanın da belli bir değere sahip olduğu bilincine varırlar. Öğretmenlerin çevre bilincine sahip olmaları oldukça önemli olup çocuklara doğa bilincinin ve çevre eğitiminin verimli bir şekilde verilmesinde önemli bir yere sahiptirler. Bu sebepten dolayı okullarda çalışmakta olan diğer personellerin de hizmet içi eğitimlerle veya seminerlerle çevreye karşı bilinçli bireyler olarak yetişmeleri önemli bir yere sahiptir. Böylece tüm personellerin çevre eğitimi konusunda bilinçli bireyler olmaları sağlanarak öğrendiklerini başkalarına daha sağlıklı bir şekilde öğretmeleri sağlanır (Erten, Özdemir, Güler, 2004).

Okul öncesi dönemden itibaren çevre eğitiminin verilmesiyle çevre sorunlarına karşı daha duyarlı, doğal ortama daha yakın büyüyen, doğayı tanıyan ve keşfeden bireylerin yetişmesi sağlanır. Günümüzde çocuklar doğal çevreden uzak büyüdüğü için elektronik aletlerin daha önemli bir yere sahip olması sebebiyle çevre eğitimi oldukça gereklidir. Böylece çevrelerine karşı duyarlı, çevresini tanıyan ve yaşadığı çevreyi koruyan bireylerin yetişmesinde ne kadar erken yaşlarda başlanılırsa ileriki yıllarda da bu davranış ve tutumların devam ettiği çeşitli araştırmalarla belirlenmiştir (Robertson, 2008; Orr, 2002).

Haktanır, (2007) Çocukların okul öncesi dönemden itibaren kazanması gereken birtakım amaçların olduğunu belirterek bu amaçların öneminden bahsetmiştir.

Çocuklarda farkındalığın desteklenmesi: Çocukların içinde yaşadıkları çevrede oluşan problemlere karşı duyarlı ve farkında olan bireylerin yetişmesiyle olumlu tutum ve davranış kazanmalarını desteklemek. Çocukların çeşitli uyarıcılara karşı algılama ve ayırt etme becerilerini geliştirmek. Böylece algılarını zamanla daha da geliştirerek kazanılmış olan yeni beceriyi çeşitli alanlarda kullanabilmelerine fırsat vermek.

Çocuklarda bilginin öğrenilmesi: Çevrenin çeşitli fonksiyonlarının, insan çevre ilişkisinin ve çevre konularında oluşan problemlerin ortaya çıkma ve çözümlenme şeklinin çocuklar tarafından çeşitli bilgiler edinilmesidir.

Çocuklarda becerilerin edinilmesi: Çocuklar oluşacak çevresel problemleri belirleyerek ve çeşitli araştırmalar yaparlar. Bu problemlerin çözümü için çocukların gerekli becerileri edinmesini sağlamak.

Çocukların katılımını sağlamak: Çevre ile ilgili oluşan problemlerin çözülmesinde yapılması gereken olumlu davranışların sergilenmesi için çocukların gerekli olan bilgi ve becerilerini kullanmalarını sağlamak (Haktanır, 2007, s. 16).

Okul öncesi eğitim programında çevre eğitiminin önemi aşağıdaki maddeler halinde belirtilmiştir (Başal, 2005; Büyüктаşkapu, Koçyiğit, Öztürk-Samur Özenoğlu-Kiremit, 2011):

İlk olarak bireyin kendisi için çevre eğitimi önemli bir yere sahiptir: İçinde yaşadığımız doğal çevre kişiliğimizi ve zihnimizi besler. Aynı zamanda insanların huzur içinde yaşamasını sağlar.

İnsanların etkisi sonucunda yaşadığımız çevrenin bozulmasıyla oluşan ekolojik problemlere genç nesiller tarafından çözümler bulunması gerekmektedir: Yaşadığı çevreye saygılı ve duyarlı davranan aynı zamanda nesillerin çevre bilinciyle yetişmesi için ekolojik sistemi koruyarak bu sistemle nasıl yaşanması gerektiğinin önemi ve yöntemleri çocuklara öğretilmelidir.

Model olarak doğa eğitim programlarında yer almaktadır: Çocuklar biyolojik konulardan olan doğmak ve büyümek gibi çeşitli olayları merak ederler. Çocukların doğa ile ilgilenirken çeşitli gözlemlerinde, sınıflandırmalarda ve iletişimde bulunmaları okul başarılarını arttırmaktadır.

Gamba ve Oskamp (1994) yaptıkları çalışmada hangi ürünlerin geri dönüşümünün mümkün olduğunu ve nasıl geri dönüşümünün gerçekleşeceğini bilmemek, geri dönüşümün faydaları hakkında bilgi sahibi olunamaması durumunu ortaya çıkarmışlardır.

Connor'a göre (1989) öğrenciler tarafından geri dönüşümün daha kolay algılanması için geri dönüşüm ile ilgili çeşitli bilgilerin verilmesiyle okullara büyük görevler düşmektedir. Kaynaklarımızın az sayıda sınırlı olduğu, doğaya atılan atıkların uzun bir süre yok olmadan kaldığı ve böylece doğal çevreye zarar verildiği öğretilerek çocuklara çeşitli bilgiler kazandırılmalıdır.

Araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının sanat etkinliklerini kullanarak geri dönüşüm ile ilgili farkındalık kazanması amaçlanmıştır.

Okul öncesi dönemde sanat etkinlikleri

Çocuklardaki merak duygusu dünyaya gelmeleri ile birlikte başlar. Çocuklar, renkleri, yaşadıkların olayların nedenlerini, nesnelere varlığını ve doğal dengeyi yani çevrelerinde olup biten her şeyi keşfetme duyguları ile öğrenmeye çalışırlar. Okul öncesi dönemde çocukların merak duyguları en üst seviyede olduğu için çocukların yaratıcılıklarını geliştirecek ve onlara sınırsız hayal gücü sağlayacak çeşitli etkinlikler yapılmalıdır. Çocuklar çevrelerinde gördüklerini taklit ederek ve yaşadıkları olay ve durumlar karşısında çeşitli

yöntemler deneyerek öğrenirler. Çocuklar bu yöntemlerle elde ettikleri öğrenmelerin kalıcı olmasını sağlarlar. Aynı zamanda evde ailelere ve okulda öğretmenlere büyük görevler düşmekte olup çocukların öğrendikleri bilgi ve deneyimlerinin kalıcı olması için çocuklara model olmalıdırlar. Bunun için de ailelerin çocuklarıyla birlikte ve öğretmenlerin sınıf ortamında çocukların aktif olduğu çeşitli etkinlikler yapmaları oldukça önemlidir. Günlük eğitim programı, çocukların okula gelmeleriyle başlamaktadır. O gün belirlenen kazanımlar, göstergeler, etkinlikler, öğrenme süreçleri ve değerlendirmeler programda yer almaktadır. Kazanımların belirlenmesi günlük eğitim programının ilk basamağı olurken bunun yanında çocukların gelişim alanlarına yönelik kazanımlar da bulunmaktadır. Öğretmen, eğitimi planlarken programdaki uygun kazanım ve göstergelerden seçebileceği gibi çocuğun gelişim gereksinimlerine göre destekleyici ek amaç ve kazanımlarda planlayabilir (MEB, 2013; Aral ve diğ., 2002; Oktay ve diğ., 2003). Kazanımlar seçildikten sonra gözlenebilen kazanımlar belirlenir. Kazanım ve göstergeler çocukların özelliklerine uygun olmalıdır. Ayrıca kazanım ve göstergelere ulaşabilmede araç olarak kullanılacak konunun belirlenmesi de oldukça önemlidir (MEB, 2013). Belirlenen kazanımlara ulaşmak için de önce öğrenme süreçlerinin hazırlanması gerekmektedir (Aral ve diğ., 2002). 2013 yılındaki okul öncesi eğitim programının günlük planında birçok etkinlik alanları ele alınmaktadır. Çocukların sosyalleşme, paylaşma ve çeşitli oyunlar kurup oynadıkları güne başlama zamanını içine alan serbest zaman etkinliği, Türkçe-dil etkinliği, çocukların yaparak yaşayarak bir ürün ortaya çıkardıkları sanat etkinliği, çocukların aktif oldukları oyun ve hareket etkinliği, hayal güçlerini geliştiren drama etkinliği, ritim duygularını destekleyen müzik etkinliği, deney ve çeşitli doğal çevre etkinliklerini kapsayan fen ve doğa etkinliği, bilişsel becerilerini geliştiren matematik etkinliği, çeşitli okul gezileri ve okuma yazma çalışmaları yer almaktadır (MEB, 2013).

Sanat ve çocuk birbiriyle ilişkili olup aynı zamanda değişen ve gelişen bir olgudur. Çocuk düşünme dilini kullanarak sanatsal etkinlikleri oluşturur. Çocuklar birbirlerinden farklı özellikler gösterirler. Her çocuğun gelişimsel, bilişsel, duygusal, algılama gibi bireysel özellikleri ve çevreye bakış açıları farklıdır. Bu sebepten dolayı ortaya çıkardıkları sanat etkinliklerinde psikolojik bazı karakteristik özellikler gösterirler. Çocuklar belli bir yaşa gelinceye kadar bu

özelliklerini gizlemek için çaba harcamazlar (Artut, 2002; Akt: Özkan, Girgin 2014).

Okul öncesi eğitimde sanat etkinlikleri günlük eğitim program ile bağlantılı olup çocukların hayal gücünü, yaratıcılığını destekleyici şekilde hazırlanmalıdır. Okul öncesi programındaki Türkçe-dil, müzik, drama, matematik, fen-doğa gibi etkinliklerle kendi kişiliğini rahat bir şekilde sergileyemeyen ve aktif olamayan çocuklar sanat etkinlikleriyle özgün ve yaratıcı ürünler ortaya çıkardıkları için daha aktif rol alarak kendini daha rahat ifade etmektedir. Sanat etkinliklerinde çocukların ortaya çıkardıkları ürünler çocukların iç dünyalarını yansıttığı için sınıf öğretmenleri çocukların ne anlatmak istediğini, hayal dünyasını ve içinde bulunduğu duygu durumu hakkında bilgi edinebilmektedir. Çocukların yaptıkları resimlere bakarak iç dünyalarını anlamak biraz zor olsa da yapılan bu resim hakkında çocuklarla sohbet edilmesi resmin yorumlanmasını kolaylaştıracaktır. Sanat etkinliğinde çeşitli araç gereçlerin ve artık materyallerin kullanması ile çocukların el göz koordinasyonu desteklenir, olay ve durumlar karşısında problem çözme becerileri gelişerek yaratıcı düşünceleri sağlanır (Edwards ve Nabors, 1993; Eliason ve Jenkins, 1994).

Sanat etkinliklerinin amacına bakıldığında, çocukların okul öncesi dönemde yaratıcılıklarını kullanarak içinde yaşadıkları çevreyi ve kendi varlıklarını algılama becerilerini geliştirmektir. Çocuklar sanat etkinliklerinde yeni ürünler ortaya koyarak yaşantılarını daha anlamlı hale getirirler ve başkalarının yapmış olduğu sanat etkinliklerinin de ne anlama geldiğini kavrayabilirler. Belli bir süre sanat etkinlikleri uygulandıktan sonra çocukların çevrelerini daha iyi anladıkları ve çevreleriyle olumlu ilişkiler kurdukları ortaya çıkmıştır (Epstein, 2001).

Sanat eğitiminin amaçlarına bakılırsa, sanat etkinlikleri uygulanırken doğal materyallerle çalışılması oldukça önemli olup çocukların yaratıcılığının gelişimini, duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade etmelerini, estetik duygularının gelişmesi için çocuklara ortam yaratılmasını, ürüne dikkatini vererek ürünü algılamasını sağlamaktır (Miller, 1996).

Sanat eğitiminin anlamına bakılırsa sadece yeteneklilerin değil, herkesi kapsayacak bir kişilik eğitimi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, sanat eğitiminin özellikle de küçük yaşlardan başlaması oldukça önemlidir. Aynı

zamanda sanat eğitiminde çocuğun kişilik gelişimi üzerindeki etkileri iyi düşünülmelidir. Çünkü kişiliğin okul öncesi yaşlarda olduğu gerçeğine dayanarak, bu dönemde çocukların estetik duygularını geliştirecek, birbirinden ayrılan yönlerini açığa çıkaracak, benlik algılarının gelişimlerini destekleyecek nitelikte sanat eğitimi düzenlenip planlanmalıdır (Tuna, 2004).

Kırıçoğlu'na göre: “Çevreyle ilk tanışma, görme, algılama, adlandırma ve düzenleme ile başlayan sanat eğitimi daha sonra ürün verme, üründen tat alma olarak gelişir” (2005; Akt: Özkan, Girgin 2014).

Öğrenmenin aktif katılımı ile gerçekleştiği dönem okul öncesi dönemdir. Çocuklar, yaşadıkları olayları ve dünyayı anlayabilmek için onlarla etkileşime girip, onları taklit edip değerlendirirler. Sanat etkinlikleri, aktif öğrenmenin gerçekleşebileceği en uygun ortamlardan biridir (Abacı, 2003).

Okul öncesi eğitim kurumlarında sanat etkinliklerinin, hareketli oyunların, drama çalışmalarının, müzik etkinliğinin uygulanması ve öğrenme merkezlerinin kullanılması ile çocukların yaratıcılıklarını desteklemek ve geliştirmek mümkündür. Yapılan bu çalışmalar ile çocuğun dikkatini toplayarak kullandığı malzemeler üzerinde odaklanması sonucu ince motor becerilerini kullanmasına, el-göz koordinasyonunun gelişmesine ve kendini rahat hissetmesiyle birlikte özgüveninin artmasına destek ve yardımcı olmaktadır (Argun, 2004).

Sanat etkinlikleri, çocukların yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini kullanarak eleştirel ve çözüm odaklı düşüncelerine ve problem çözmelerine imkan sağlayan etkinliklerdir. Aynı zamanda çocukların iletişim becerilerini geliştirerek kendilerini ifade etmelerine yardımcı olur. Ayrıca çocuğun kendini, kendi kültürünü ve diğer kültürleri daha iyi anlayıp farklılıklara saygı duymasını sağlar. Artık materyallerin kullanılarak çeşitli sanat etkinlikleri çalışmalarının yapılması, müze veya galeriye gezi düzenlemek, çeşitli sanatçıların atölyelerine ziyaret etmek, sanat etkinliği kapsamında yapılabilecek çeşitli etkinlikler arasındadır (MEB, 2013).

Kısaca, sanat etkinliklerinin okul öncesi eğitimden itibaren uygulanmaya başlaması çocuklarda sağlam kişiliklerin oluşması açısından oldukça önemlidir. Sanat etkinliklerinin yapılması ile yaratıcılığın desteklendiği, yaparak yaşayarak öğrenmelerin sağlandığı bilinmektedir. Buna dayanarak çeşitli sanatsal etkinlikler

ile çocuklara vermek istediğimiz bilgi ve beceriyi çocukların aktif katılım göstermesini destekleyerek öğretebiliriz. Ayrıca sanat etkinlikleri ile vermek istediğimiz mesajın dolaylı bir şekilde verilmesi sağlanarak eğlenerek öğrenmeler gerçekleşmiş olur. Sanat etkinliklerinde artık materyallerin kullanılması çocuğun gelişim alanlarını destekleyerek gizli olan yeteneklerini açığa çıkmasını ve yapabileceklerini keşfetmesini sağlamaktadır.

Problem Durumu

Geri dönüşüm ile bireylere çevre bilinci sağlanır (Çimen ve Yılmaz, 2012). Böylece yaşanan çevre temiz kalırken doğal kaynaklar korunarak atık miktarı azalır. Atık miktarlarının azalmasıyla tasarruf yapılarak ekonomiye katkı sağlanır (Karatekin, 2013). Bu sebeplerden dolayı geri dönüşüm önemli bir yere sahiptir.

Okul öncesi dönemde, sanat etkinlikleri ile çocukların yaratıcılıkları desteklenerek geri dönüşüm farkındalığı yaratılabilir. Bunun için çocukların artık materyalleri değerlendirmeleri gerektiği düşünülerek, artık materyallerden (kağıt, plastik, metal ve diğer artık materyaller) sanat etkinlikleri yapılmıştır. Araştırmada; ‘Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programının etkililiği nasıldır?’ sorusuna cevap aranmaktadır. Bu bağlamda okul öncesi eğitimde artık materyallerin sanat etkinliklerinde kullanılması ile çocukların geri dönüşüm ile ilgili farkındalık düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanoğlu yaşadığı çevrede birçok çevre sorunu ile karşılaşmaktadır. Çevre sorunlarının giderilmesi için geçici çözümler yerine kalıcı çözümler getirilmesi ve bu çözümler için sergilenen yararlı davranışların devamlılığının sağlanabilmesi oldukça önemlidir. Bunun için geri dönüşüm bilinci oluşturularak erken yaşlarda farkındalık sağlanması gerekmektedir. Her geçen gün artan çevre sorunlarının giderilmesi ve önlenmesi için okul öncesi çocukların geri dönüşüm ile ilgili bilinçlerinin tespit edilmesi son derecede önemlidir.

Geri dönüşümün öneminin farkında olan ve yaşadığı çevreyi koruyarak temiz tutan bireylerin yetişmesinde erken yaşlardan başlanması gerektiği yani okul öncesi dönemden itibaren başlanması, okul öncesi dönem 5 yaş grubu

çocuklarının geri dönüşüm farkındalığı oluşturmalarını amaçlayan bu çalışmanın önem taşıdığı söylenebilir.

Okul öncesi eğitim, 0-6 yaş dönemini kapsayan ve insan hayatının temelini oluşturan en önemli unsurdur. Çocukların doğdukları andan itibaren eğitim öğretimin başladığı, gelişim alanlarında yaşının özelliklerini gösterdiği, kişilik gelişiminin şekillendiği, ilk ailede başlayan sonrasında eğitim kurumlarında devam eden öğrenmeleri içine alan dönemdir (Ayan ve Memiş, 2012). Okul öncesi dönemden itibaren çocuklarda geri dönüşüm bilinci oluşturularak farkındalık sağlanmalıdır. Ayrıca çevre sorunlarına kalıcı çözümler üretmek için okul öncesi çağlardan başlamak oldukça önemlidir. Geri dönüşüm farkındalığının erken yaşlarda sağlanması için geri dönüşüm ile ilgili çeşitli çalışmalara okul öncesi eğitimden itibaren yer verilmeye başlanmalıdır. Çünkü öğrenme potansiyellerinin en yüksek olduğu bu dönemde çocuklarının edindikleri bilgi ve deneyimlerinin geleceğe etkisi oldukça büyüktür. Küçük yaşlarda geri dönüşüm farkındalığının kazandırılması ile çevreyi seven, yaşadığı çevreye karşı sorumluluklarının farkında olan, geri dönüşümü yaşam biçimi haline getiren ve geri dönüşümün yaygınlaştırılması için çaba gösteren bireyler yetişmesi sağlanır.

Erken yaşlarda, doğru tüketim davranışlarının kazandırılmasında okul öncesi eğitimin önemi büyüktür. Çocukların erken yaşlarda edinmiş oldukları bu tüketim davranışları ilerde yetişkin birer birey olduklarında çevreyi olumlu etkileyecek bir faktördür. Öncelikle bu tüketim alışkanlıkları ailede başlar. Okul öncesi eğitim kurumlarında devam etmesi önemli bir yere sahiptir (Anon, 1994).

Sanat eğitimi; sadece yeteneklileri değil herkesi kapsayan ve bir kişilik eğitimidir. Bu sebepten dolayı sanat eğitiminin küçük yaşlardan itibaren başlaması oldukça önemlidir. Kişiliğin okul öncesi yaşlarda oluşması sebebi ile çocukların kişilik gelişimlerine etkileri iyi bir şekilde değerlendirilerek önemsenmelidir. Bu dönem sanat eğitimi, çocukların birbirlerinden ayrılan özelliklerini ortaya çıkaracak şekilde, yaratıcılıklarını destekleyecek ve çocukların ortaya çıkarmış oldukları kişiliklerinin gelişimine katkı sağlayacak biçimde olmalıdır (Tuna, 2004).

Geri dönüşüm ile ilgili yapılan bir araştırma incelendiğinde, okul öncesi 5 yaş grubu çocukların kullanılmış kağıtları tekrar kullanmaları ve çevreye karşı

duyarlılık bilincinin gelişmesi ile çocuklarda kullanılmış kağıtların çöp olmadığı tekrar değerlendirilebileceği ve gereksiz kağıt kullanımının ortadan kaldırılması sonucuna varıldığı bildirilmiştir (Onur ve diğ., 2016). Yapılan araştırmada ise, sadece kağıtlarla sınırlı kalınmayıp plastik, metal ve diğer artık materyaller üzerinde etkinlikler yapılmıştır. Böylece oluşabilecek israfların önlenmesi ve okul öncesi eğitimde sanat etkinlikleriyle 5 yaş grubu çocuklarda geri dönüşüm ile ilgili farkındalık oluşturması ve yapılacak olan araştırmalara örnek olması bakımından önem taşımaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucu Türkiye’de çevre eğitimi ile ilgili yeterli sayıda tez ve makale çalışmalarına yer verilmediği ortaya çıkmıştır. Geri dönüşüm bilincini inceleyen ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite düzeyinde çeşitli araştırmalara rastlanırken okul öncesi dönemde geri dönüşüm ile ilgili literatürde çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Okul öncesi eğitimde artık materyaller ile yapılan sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisini inceleyen araştırmamız, çevre eğitimi ve geri dönüşüm farkındalığını içine alan daha fazla çalışmaların yani yüksek lisans, doktora tezleri ve makalelerin yaygınlaştırılmasının gerekliliği açısından araştırma önem taşımaktadır.

Okul öncesi dönemde geri dönüşüm farkındalığının sanat etkinlikleriyle kazandırılması çocukların gelişim alanlarına katkı sağlayacaktır. Yapılan sanat etkinlikleri sırasında çocukların iletişime geçerek aldığı sorumluluğu yerine getirmesi sosyal-duygusal becerilerini, etkinlik üzerinde dikkatini toplayarak düşünmesi bilişsel becerilerini, kesme, katlama, yapıştırma gibi el-göz koordinasyonu gerektiren hareketleri yapması motor becerilerini, bireysel ve çevresel temizlik kurallarına dikkat etmesi ve beslenme alışkanlığı öz bakım becerilerini, kendini ifade edebilmesi ve sorulara cevap verebilmesi de dil becerilerini desteklemektedir.

Araştırmada, çocukların artık materyalleri sanat etkinliğinde kullanarak yaparak yaşayarak hayata geçirmelerinin kendilerinde çevresel tutum, davranış ve algı değişimi oluşturması açısından araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma, okul öncesi dönemden başlanarak gelecek nesillerin çevreye yönelik bakış açılarını olumlu yönde etkileyip erken yaşlarda geri dönüşüm alışkanlığının

kazandırılması açısından ayrıca önemli bulunmaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarında geri dönüşümün öneminin kavranması, kullanılan artık materyallerin tekrar kullanılabilmesi bilincinin oluşması, yaşadığı çevreyi temiz tutması, artık materyalleri doğru geri dönüşüm kutularına atması ve artık materyallerin çöp olmadığı bilinci yapılan sanat etkinlikleri ile oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocukların sanat etkinlikleriyle geri dönüşüm farkındalıklarını gözlemleyerek yapılabilecekler açısından bize fikir verebilir. Ayrıca geri dönüşüm farkındalığının oluşturulması için sanat etkinliklerinin kullanılmasıyla artık materyallerin nasıl değerlendirildiği hakkında bilgi edinmemize yardımcı olacaktır. Okul öncesi dönem çocuklarına sanat etkinlikleri ile geri dönüşüm farkındalığı sağlanması amaçlanarak, çocukların yapmış olduğu sanat etkinlikleriyle çocuklarda kullanılmış malzemelerin çöp olmadığı algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Sanat etkinlikleriyle artık materyallerden yeni bir ürün oluşturularak artık materyallerin geri dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Çocuklarda bu farkındalığın oluşması için sanat etkinliklerinde kullanılan artık materyallerin geri dönüştürülebilen malzemelerden olması da oldukça önemlidir. Çocuklarla birlikte geri dönüşüm kutuları yapılarak çocukların artık materyalleri ayrıştırması, her artık materyali kendine ait kutuya atması amaçlanmıştır. Böylece kullanmış oldukları artık materyalleri de doğru geri dönüşüm kutularına atma davranışı da geliştirilmiştir. Ayrıca çocukların günlük yaşantılarında kullandıkları geri dönüştürülebilen malzemeleri geri dönüşüm kutularına atmaları teşvik edilmiştir.

Araştırmanın amacı, okul öncesi eğitimde artık materyaller ile yapılan sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisinin incelenmesidir. Okul öncesi eğitimde geri dönüşüm farkındalığının oluşması için artık malzemelerle sanat etkinlikleri uygulanarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Problem Cümlesi

Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programının etkililiği nasıldır?

Alt problemler

Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programı çocukların;

- a) Geri dönüşüme ilişkin kavramsal farkındalıklarında etkili midir?
- b) Sınıf içi uygulamalarında farkındalık kazandırmış mıdır?
- c) Sınıf dışında farkındalık kazandırmış mıdır?
- d) Geri dönüşüm kutularını kullanmalarında farkındalık kazandırmış mıdır?

Sayıtlar

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıtlar aşağıdaki gibidir:

- a) Hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programının okul öncesi dönem çocukların farkındalıklarını artırdığı varsayılmaktadır.
- b) Çocukların kendilerini doğru ifade edebildikleri varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılı ile Ankara il merkezinde bulunan bir bağımsız anaokuluna devam eden 5 yaş grubu 20 çocuk ile 8 hafta süren tek grup ile sınırlıdır.

İlgili Araştırmalar

Köse'nin (2010) yaptığı araştırmasında ortaöğretim öğrencilerinin çevre konusundaki bilgilerini, tutum ve davranışlarını etkileyebilecek faktörler incelediğinde, öğrencilerin bilgi düzeyleri, anne ve babanın çevreyi koruması, en uzun süre yaşanan yerler açısından anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Vining ve Ebreveo (1992) yaptıkları çalışmada geri dönüşüm ile ilgili bilgi sahibi olan bireylerin genel çevre bilgilerinin de yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Simmons ve Widmar (1990) yapmış oldukları çalışmada geri dönüşüm ile ilgili faaliyette bulunan bireylerin çevre bilinçlerinin de yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

2007 yılında Türkiye'de hazırlanmış olan yeni program ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu eğitim fakültelerinde çevre ve geri

dönüşüm konularından olan çevre eğitimi konusunun o dönemlerde çok gündemde olmasına rağmen yapılan çalışmaların sadece tutum belirlemeye yönelik olduğu görülmüştür (Tuncer ve diğ., 2005; Yılmaz, Boone ve Anderson, 2004).

2018 yılında yeni öğretmen yetiştirme politikasıyla okul öncesi öğretmen yetiştirme lisans programlarına çevre eğitimi dersi zorunlu hale getirilmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocuklara çevre eğitiminin verilmesi sonucunda çocukların çevreyi tanımasıyla birlikte çevreye karşı duyarlılıklarının da artacağı vurgulanmıştır. Çocukların etkinliklerle artık materyallerin geri dönüştürülmesi aşamasında yaparak yaşayarak katılım göstermeleri için dikkat ve duyarlılıkları artırılarak aktif katılımları sağlanmıştır. Türkiye’de okul öncesi eğitimde çevre eğitimiyle ilgili belli bir program yoktur. Sadece belirli gün ve haftalar kapsamında çevre konusu ele alınmaktadır. MEB Okul Öncesi Eğitim Programında çevre eğitimi ile ilgili göstergelerin, kavramların, belirli gün ve haftaların yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır (Gülay ve Ekici, 2010).

Programdaki bu yetersizlik sonucunda ise çevre ile ilgili etkinliklere nitelik ve nicelik anlamında ihtiyaç vardır. Bu sebeple okul öncesi dönem çocukları için çevre eğitiminde etkinliklere dikkat çekmeye başlanmış olup konu ile ilgili yayınlar yapılmasının öneminin üzerinde durulmaya başlanmıştır (Gülay ve Öznacar, 2010).

Gülay ve Ekici 2010 yılında, ‘MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi’ açısından Analizi isimli araştırmasında, uzman görüşlerine göre okul öncesi eğitimi programında yer alan gelişim alanlarındaki amaçlarda, motor ve dil alanlarında çevre eğitime yönelik hiçbir göstergeye yer verilmemiştir. Ayrıca sosyal-duygusal, bilişsel ve öz bakım becerileri alanlarındaki çevreye yönelik amaçların, tüm programdaki amaçlar içerisinde %25.9’luk bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Çevre eğitime yönelik kazanımlarında tüm kazanımların %15.5’ini oluşturduğu belirlenmiştir. Ayrıca programda yer alan kavramların %29.0’unun ve programda yer alan belirli gün ve haftaların %26.3’ünün çevre eğitimi ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklara çevreyi tanıtan, çevreyi sevme, koruma ve güzelleştirmeye yönelik çevre eğitimi programlarının düzenli ve sistemli bir

şekilde uygulanmasıyla okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranlarına paralel olarak çevre eğitiminin de yaygınlaşmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda çeşitli çalışmalar yapılarak uygulanan farklı konular, çeşitli öğretim teknikleri ile ele alınmalıdır. Çocukların doğayla iç içe olmaları, doğayı tanımaları için çocuklara olumlu model olan eğitimciler onlara her türlü fırsatı sağlamalıdır.

Nazlıoğlu (1988), bireylerde çevre bilincinin oluşması için çevre eğitiminin gerekliliğini savunmuştur. Çevre bilincinin oluşmasıyla çevreye verilen önemin artacağı sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz ve diğ., (2002), Ankara ve Beypazarı'nda 6 ortaöğretim kurumundaki 228 öğrenciye ve Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kimya Eğitimi A.B.D.'n de okuyan 240 öğrenciye aynı zamanda farklı dönemlerde okuyan 153 öğrenciye 3 anket uygulanarak öğrencilerin çevre, çevre kavramları ve sorunlarıyla ilgili bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Sonuç olarak ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında çevre eğitimlerinin yetersiz olduğu, öğrencilerin genel olarak kendi deneyimleriyle ve medya aracılığıyla çevre ile ilgili bilgiler edindikleri ortaya çıkmıştır.

Çabuk ve Karacaoğlu (2003), Ankara Üniversitesi'ndeki 439 öğrenciye 24 sorudan oluşan 21 anket uygulanarak yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin çevreye karşı duyarlılıkları, davranışları ve aldıkları çevre eğitimleri incelenmiştir. Öğrencilerin hava, su ve toprak kirliliği ile ilgili bilgiye sahip olmadıkları aynı zamanda kişisel özelliklerine göre çevreye karşı farklı tutum içinde oldukları sonucuna varılmıştır.

Şimşekli (2004), Bursa il merkezinde bulunan 25 ilköğretim okulundaki öğrenciler üzerinde uygulamalı çevre eğitimi yaparak öğrencilerde çevre bilincinin artmasını sağlayan araştırma yapmıştır. Öğrencilerin çevre ile ilgili konulara dikkatlerini çekmek için uygulama okullarına etkinlik dosyası gönderilmiştir. Öğrencilerde çevre bilincinin istenen düzeyde artmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2009), Giresun il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokullarına ve ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık 353 çocuğun çevreye karşı tutumlarını belirlemeye

çalışmışlardır. Okul öncesi dönem çocuklarında çevreye karşı tutumda cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Srbnovski ve diğ., (2010), Makedonya ve Türkiye’de uygulanan çevre eğitim müfredatlarını karşılaştırmışlardır. Bu ülkelerin çevre eğitimi konusundaki bilgileri önemsedikleri fakat beceri ve tutum kazandırmayı önemsemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda çevre konusunda davranış kazandırılması üzerinde yeteri kadar durulmadığı ortaya çıkmıştır.

Gülay (2011), okul öncesi dönemde çevre eğitimine dikkat çekmek için çalışma yapmıştır. Yapmış olduğu çalışmada çevre eğitimiyle ilgili Türkiye’de zamanla çalışmalar artmış olup fakat yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sebepten dolayı erken yaşlarda çevre eğitimine dikkat çekilmesi, okul öncesi dönemdeki çocukların çevre eğitimiyle ilgili çalışmalarda daha fazla yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Malawi, Güney Afrika, Polonya, Malezya, Hong Kong ve Türkiye ülkeleriyle ilgili Artun ve Bakırcı yaptıkları araştırmada (2012) bu ülkelerin çevre eğitiminde kullandıkları politikalarını doküman analizi yaparak ele almışlardır. Bu örnekleme yer alan ülkelerin çevre eğitimi politikaları üzerinde literatür taraması yapmışlardır. Sonuç olarak Türkiye ile örneklem gerçekleştiren diğer ülkelerin çevre eğitimlerine çeşitli faktörlerin etkisi olduğunu aynı zamanda her ülkenin kendine ait bir çevre eğitimi politikasının olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Çimen ve Yılmaz (2012), sosyal içerikli etkinliklerin geri dönüşüm davranışlarını arttırdığını savunarak ortaokul öğrencilerini geri dönüştürülebilen ürünleri kullanmaya teşvik etmiştir. Bu çocuklar geri dönüştürülebilen ürünler arasından en çok kâğıdı kullanmış olup etkinlikler genel olarak kullanılmış kâğıtla sınırlı kalmıştır. Geri dönüşüm ürünleri arasından ortaokul öğrencilerinin en çok kâğıdı kullanmışlardır.

Regio Emilia yaklaşımında, çevre eğitimine önem verilerek okullarda, canlı çiçek ve bitkilerin, açık hava oyunlarının, tırmanma tepelerinin ve çeşitli ağaçların olmasıyla çocukların doğa ile etkileşim içinde oldukları görülmüştür. Waldorf yaklaşımında da, sınıfta doğal malzemelerin bulunması gerektiği, bu malzemeler aracılığıyla çocukların doğa ve dünya arasında bağlantı kurduklarını ortaya koymuşlardır (Yayla Ceylan ve Ülker, 2014).

Dünder (2017), ebeveynleri bilinçli tüketici olan çocukların bilinçli tüketicilik düzeylerinin yüksek olduğunu incelediği çalışmasında, bilinçli tüketicilik konusunda ebeveynlerin çocuklarıyla iyi iletişim kurmaları sonucunda çocukların bilinçli tüketici olma durumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

İkinci Bölüm

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Araştırma Modeli

Okul öncesi eğitimde artık materyaller ile yapılan sanat etkinlikleri çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisini belirlemek için yapılan bu araştırmada, nicel yaklaşımın deneysel desenlerinden tek grup ön test-son test deseni kullanılmıştır.

Bu desende deneysel işlemin etkisi tek grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir. Bu gruba müdahale yapılmadan önce ön test, müdahale sonrası son test uygulanır ve testler aynı ölçme aracıdır. Bu testler arasında anlamlı fark çıkıyor ise bu farklılığın yapılan müdahaleden kaynaklandığı söylenebilir (Büyüköztürk ve diğ., 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara ilindeki okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini belirlenirken uygulama yapılacak sınıfın öğretmenin çalışmaya gönüllü olması ve işbirliğine açık olması göz önünde bulundurulmuş bu bağlamda kolay ulaşılabılır (uygun) örneklem yöntemi ile örneklem belirlenmiştir. Kolay ulaşılabılır örneklem yöntemi, araştırmacıların araştırma boyunca rahatlıkla ulaşabileceği bireylerden çalışma grubu oluşturması olarak ifade edilmektedir (Baltacı, 2018). Araştırmanın örneklemini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinde 5 yaş grubu 20 çocuk ana uygulama grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları

Veri toplama aracı olarak; ön test ve son testte kullanılmak üzere Geri Dönüşüm Mülakat Formu ile çocukların gelişimini gözlemek amacıyla Sınıf İçi Gözlem Formu kullanılmıştır (Ek-1, Ek-2). Gözlem formları geri dönüşüm farkındalık eğitimi uygulandıktan sonra doldurulmuştur (Ek-3).

Geri Dönüşüm Mülakat Formu hazırlanırken öncelikle ilgili literatür taranarak, sorular hazırlanıp taslak form geliştirilmiştir. Taslak form 12 sorudan oluşmakta olup sorular anlam karmaşası yaratmayacak şekilde sıralanmıştır. Geliştirilen taslak form, Dumlupınar Üniversitesi'nde bir öğretim üyesine ve Ankara Üniversitesinde yüksek lisans yapmakta olan 2 okul öncesi öğretmenine incelenmiştir. En az 3 uzman görüşü alındığından dolayı formlar Davis tekniği ile karşılaştırılmıştır. Davis tekniğine göre uzman görüşleri dörütlü olarak derecelendirilmiştir.

A-Madde özelliği temsil ediyor

B-Maddenin biraz düzeltilmeye ihtiyacı var

C-Maddenin oldukça düzeltilmeye ihtiyacı var

D-Madde özelliği temsil etmez

Taslak formdaki sorular için tüm uzman formlarındaki A ve B'lerin toplamı, toplam uzman sayısına bölünerek Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ) bulunmuştur. KGİ değeri 0,80'den büyük olması durumunda ilgili soru kapsam geçerliliği bakımından yeterli olarak değerlendirilmiştir (Davis, 1992). Elde edilen sonuçlar Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1

Sorulara İlişkin Kapsam Geçerlilik İndeksleri

<i>Sorular</i>	<i>Uzman Görüşleri</i>			<i>KGI</i>
1. Neler çöp olur?	A	A	A	1
2. Neler çöp olmaz, tekrar kullanılır?	A	A	A	1
3. bu sembolün anlamı ne?	A	A	A	1
4. bu sembolü nerelerde gördün?	A	A	A	1
5. Geri dönüşüm ne demek?	A	A	A	1
6. Geri dönüşüm neden önemlidir?	A	A	A	1
7. Neler geri dönüştürülebilir?	A	A	A	1
8. Artık materyaller nasıl değerlendirilebilir?	A	A	A	1
9. Kullanılmış kağıt, plastik, metal ve artık materyaller tekrar kullanılabilir mi?	A	A	A	1
10. Kullanılmış kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye atarsın?	A	A	A	1
11. Evde kullandığın kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye atarsın?	A	A	A	1
12. Sokakta kağıt, plastik, metal ve diğer artık materyaller ayrılmış kutular gördün mü?	A	A	A	1

Tablo 1 incelendiğinde, kapsam geçerlilik indeksleri tüm sorular için 1.00 olarak elde edilmiş olup, indeks değerleri 0,80'den büyük olduğundan dolayı, soruların kapsam geçerliliği açısından yeterli olduğu görülmüştür.

Formun güvenilirliği içinse, 3 uzman öğretmenle yapılan ön uygulamada okul öncesi eğitimine devam eden 5 yaş grubundaki 5 çocuğa taslak formdaki sorular sorulmuştur. Aynı sorular 1 hafta sonra aynı çocuklara tekrar sorulmuştur. Çocukların taslak formdaki sorunları 1 hafta sonra da aynı şekilde algıladığı, soruların çocuklar üzerinde karmaşa oluşturmadığı görülmüştür. Böylece hazırlanan formun güvenilir olduğu söylenebilir.

Veri toplama süreci

Veri toplama araçlarını geliştirebilmek için öncelikle konu ile ilgili daha önce yapılan araştırmalara ulaşılarak literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisini

ölçmek için veri toplama araçları geliştirilmiş ve uygulama sınıfı olarak okuldan rastgele bir sınıf seçilerek uygulanmıştır. Etkinlik programının içeriği hakkında ailelere de bilgi verilmiştir.

Veriler toplanırken araştırmacı tarafından ön test ve son test için geri dönüşüm mülakat formu kullanılmış ve çocuklardaki gelişimi gözlemlemek amacıyla sınıf içi gözlem formu doldurulmuştur.

Ön uygulama yapmak amacıyla pilot uygulama sınıfı seçilmiştir. Sanat etkinliklerindeki eksikleri görmek ve denemek amacıyla ilk olarak pilot sınıfına etkinlikler uygulanmış olup daha sonra etkinlikler ana uygulama sınıfına uygulanmıştır.

Geri dönüşüm mülakat formu 04.02.2019-08.02.2019 tarihleri arasında 1 hafta boyunca sanat etkinlikleri yapılmadan önce araştırmacı tarafından çocuklara ön test olarak uygulanmıştır. Görüşmeler birebir yapılarak yüz yüze olup 5-10 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler esnasında çocuklara 2 tanesi resimli olmak üzere toplamda 12 maddelik sorular sorulmuştur. Çocuklar cevap verirken onay istedikleri zaman araştırmanın neticelerinin güvenilirliği için araştırmacı hiçbir tepkide bulunmamıştır. Etkinlikler yapıldıktan sonra 25.03.2019-29.03.2019 tarihleri arasında 1 hafta boyunca ön testteki soruların tamamı araştırmacı tarafından sorularak son test uygulanmıştır. Testin uygulanması yine her çocuk için yaklaşık 5-10 dakika arasında sürmüştür.

Sınıf içi gözlem formları, 11.03.2019-21.03.2019 tarihleri arasında geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında 2 hafta boyunca karma etkinlikler yapılırken çocukların artık materyalleri sınıftaki 4 geri dönüşüm kutusundan doğru kutuya atıp atmama bakımından hem araştırmacı hem de sınıf öğretmeni tarafından gözlenerek doldurulmuştur.

Geri dönüşüm farkındalık eğitim programı, kağıt, plastik, metal ve diğer artık materyaller kullanılarak etkinlikler her hafta olmak üzere toplamda 4 hafta boyunca sanat etkinlikleri uygulanmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi bittikten sonra da 2 hafta boyunca aynı artık materyaller karma şekilde kullanılarak etkinlikler uygulanmıştır.

Kağıt Etkinliği Haftası;

- 1.Gün: Kağıt geri dönüşüm kutusu yapılarak eğitim videosu izlenir.
- 2.Gün: Kelebek sanat etkinliği,
- 3.Gün: Kurbağa sanat etkinliği yapılır.

Kağıt etkinliği haftasında (11.02.2019-13.02.2019), 1. gün kullanılmış kağıtların geri dönüşümü hakkında konuşularak çocuklara bilgiler verilmiştir. Bu hafta yapılacak olan sanat etkinliklerinin yapım aşamalarından bahsedilmiştir. Çocuklarla birlikte kağıt geri dönüşüm kutusu yapılmıştır. Geri dönüştürülebilen kağıtlarla ilgili resimli etkinlik sayfaları dağıtılarak çocukların serbest boyamaları istenmiştir. Yapılan kağıt geri dönüşüm kutusuna boyanan resimler kesilerek yapıştırılmıştır. ‘Ambalaj atıklar çöp değildir’ çocuk eğitim videosu izlenmiştir. 2. gün rulo artık materyalden kelebek sanat etkinliği yapılmıştır. 3. gün yırtma-yapıştırma tekniği kullanılarak küçük gruplar oluşturularak kurbağa sanat etkinliği yapılmıştır.

Plastik Etkinliği Haftası;

1. Gün:Plastik geri dönüşüm kutusu yapılarak şiir söylenir.
- 2.Gün: Ördek sanat etkinliği yapılır.
- 3.Gün: Çiçek sanat etkinliği yapılır.

Plastik etkinliği haftasında (18.02.2019-20.02.2019), 1. gün kullanılmış plastiklerin geri dönüşümü hakkında konuşularak çocuklara bilgiler verilmiştir. Sanat etkinliklerinin yapım aşamalarından bahsedilmiştir. Çocuklarla birlikte plastik geri dönüşüm kutusu yapılmıştır. Geri dönüştürülebilen plastiklerle ilgili resimli etkinlik sayfaları dağıtılarak çocukların serbest boyamaları istenmiştir. Yapılan geri dönüşüm kutusuna boyanan resimler kesilerek yapıştırılmıştır. Çocuklarla birlikte geri dönüşüm şiiri söylenmiştir. 2. gün plastik tabaklar kullanılarak ördek sanat etkinliği yapılmıştır. 3. gün pipetler kullanılarak çiçek sanat etkinliği yapılmıştır.

Metal Etkinliği Haftası;

- 1.Gün: Metal geri dönüşüm kutusu yapılarak şiir tekrar edilir.
- 2.Gün: Gitar sanat etkinliği yapılır.

3.Gün: Uzay gemisi sanat etkinliği yapılır.

Metal etkinliği haftasında (25.02.2019-27.02.2019), 1. gün kullanılmış metallerin geri dönüşümü hakkında konuşularak çocuklara bilgiler verilmiştir. Yapılacak olan sanat etkinliklerinin yapım aşamalarından bahsedilmiştir. Çocuklarla birlikte metal geri dönüşüm kutusu yapılmıştır. Geri dönüştürülebilen metallere ilgili resimli etkinlik sayfaları dağıtılarak çocukların serbest boyamaları istenmiştir. Yapılan geri dönüşüm kutusuna boyanan resimler kesilerek yapıştırılmıştır. Öğrenilen geri dönüşüm şiiri tekrar edilmiştir. 2. gün kavanoz kapağından gitar sanat etkinliği yapılmıştır. 3. gün küçük grup etkinliği olarak alüminyum folyodan uzay gemisi yapılmıştır.

Diğer Artık Materyal Etkinliği Haftası;

1. Gün: Diğer artık materyallerin geri dönüşüm kutusu ve drama etkinliği yapılır.
2. Gün: Kardan adam sanat etkinliği,
3. Gün: Salyangoz sanat etkinliği yapılır.

Diğer artık materyaller etkinlik haftasında (04.03.2019- 06.03.2019), 1. gün farklı artık materyallerin de geri dönüşümü olabileceği çocuklarla konuşularak bunlar hakkında bilgiler verilmiştir. Bu hafta yapılacak olan sanat etkinliklerinin yapım aşamalarından bahsedilmiştir. Çocuklarla birlikte diğer artık materyal geri dönüşüm kutusu yapılmıştır. Yapılan kutunun üzerine artık materyaller (ip, düğme, kumaş, dil çubuğu vb.) yapıştırılmıştır. Geri dönüşüm drama etkinliği yapılmıştır. 2. gün dil çubukları kullanılarak kardan adam ve 3. gün düğmeler kullanılarak salyangoz sanat etkinliği yapılmıştır.

Karma Etkinlik Haftası;

- 1.Gün: Ayna sanat etkinliği yapılır.
- 2.Gün: Koyun sanat etkinliği yapılır.
- 3.Gün: Uçan balon sanat etkinliği yapılır.
- 4.Gün: Timsah sanat etkinliği yapılarak çocuklar gözlemlenir.

Karma etkinlik haftasında (11.03.2019-14.03.2019), 1. gün alüminyum folyodan ayna yapılır. Ayna yapmak için kesilen folyo parçalarını çocukların doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir. 2. gün

kumaş parçalarından koyun yapılır. Kesilen kumaş parçalarını çocukların doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir. 3. gün plastik bardaktan uçan balon yapılır. Etkinlik sırasında çocuklara 2 adet plastik bardak verilir. Çocuklar plastik bardakların bir tanesiyle etkinlik yaparken diğer bardağı doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir. 4. gün yumurta kolilerinden timsah yapılır. Etkinlik sırasında çocuklara 2 adet yumurta kolisi verilir. Çocuklar bir tanesiyle etkinlik yaparken diğer koliyi doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir.

Karma Etkinlik Haftası;

1.Gün: Kaplumbağa sanat etkinliği yapılır.

2.Gün: Deniz kızı sanat etkinliği yapılır.

3.Gün: Tavşan sanat etkinliği yapılır.

4.Gün: Zil sanat etkinliği yapılarak çocuklar gözlemlenir.

Karma etkinlik haftasında (18.03.2019-21.03.2019), 1. gün kağıttan kaplumbağa yapılır. Kesilen kağıt parçalarını çocukların doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir. 2. gün iplerden denizkızı yapılır. Kesilen ip parçalarını çocukların doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir. 3. gün plastik kaşıktan tavşan yapılır. Etkinlik sırasında çocuklara 2 adet kaşık verilir. Çocuklar bir tanesiyle etkinlik yaparken diğer plastik kaşığı doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışları gözlemlenmiştir. 4. gün gazoz kapağından zil yapılır. Etkinlik sırasında çocuklara 2 adet gazoz kapağı verilir. Çocuklar bir tanesiyle etkinlik yaparken diğer kapağı doğru geri dönüşüm kutusuna atıp atmama davranışı gözlemlenmiştir.

Verilerin analizi

Görüşme analizi: Çocuklarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler görüşülen kişiden elde edilmektedir ve verilen cevaplar değiştirilmeden alıntılar şeklinde aktarılır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır (Altunışık, 2010).

- Analiz için çerçevenin oluşturulması,
- Oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması,
- Bulguların yorumlanması.

Görüşmelerden elde edilen veriler karşılaştırılarak yorumlanır ve analiz edilir. Karmaşık bir yöntem olmasına karşın ulaşılması zor veriler elde edilir (Böke, 2011).

Sonuç olarak betimsel analizde toplanan veriler belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Yapılan çalışmada görüşme sonuçları olduğu gibi alınarak veriler metne dökülmüş, ilgili veriler ayıklanmış ilgisiz veriler metinden çıkartılmıştır.

Gözlem analizi: Sınıf içi gözlem formu, geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında karma etkinliklerin yapıldığı hafta hem araştırmacı hem de sınıf öğretmeni tarafından ayrı ayrı 4 sanat etkinliği gözlenerek doldurulmuştur. Çocukların etkinlikler sonrasında artık materyalleri doğru geri dönüşüm kutusuna atma durumlarında 1, doğru geri dönüşüm kutusuna atmama durumlarında ise 0 puan verilmiştir. Bu puanlama her iki gözlemci tarafından gerçekleştirildikten sonra gözlemcilerin puanlarının ortalaması alınarak tabloda gösterilmiştir.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Bu çalışmada, okul öncesi eğitimde artık materyaller ile yapılan sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm farkındalık düzeylerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada kullanılan, veri toplama araçları ile elde edilen veriler analizler yapılarak araştırmanın alt problemlerine göre tablolandırılarak aşağıda sunulmuştur.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt problem: Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programı çocukların kavramsal farkındalıklarında etkili midir?

Tablo 2

Geri Dönüşüm Farkındalık Eğitimi Öncesinde Ve Sonrasında Çocukların Çöp Kavramı Hakkındaki Düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Evde kullandığımız her şeyi kullandıktan sonra çöpe atarız.	Geri dönüşümü olmayan her şey çöp olur.
Çocuk 2	Sütüm bittiğinde kutusunu çöpe atarım.	Yediğim çikolata kabuğunu çöpe atarım.
Çocuk 3	Çöpler çöp olur.	Geri dönüştürülemeyen artık materyaller çöp olur.
Çocuk 4	Kullandığımız her şey çöp olur.	Geri dönüştürülemeyen şeyler çöp olur.
Çocuk 5	Çöpler çöp olur	Geri dönüştürülemeyen her şey çöp olur.
Çocuk 6	Kullandığımız her şey çöp olur.	Tekrar kullanılamayan şeyler mesela kağıt havlular ve mendiller çöp olur.
Çocuk 7	Yediğimiz yiyecekler, içeceklerin kutularını çöpe atıyorum.	Tekrar kullanmadıklarımızı çöpe atarız.
Çocuk 8	Kullandığımız her şeyi çöpe atarız. Çünkü onları kullandık artık.	Geri dönüşmeyen her şey çöptür.
Çocuk 9	Eskiyen eşyaları eski olduklarından çöpe atarız.	Geri dönüştüremediğimiz materyaller çöp olur.
Çocuk 10	Çöpe attığımız şeyler ve yiyeceklerin kabukları çöp olur.	Yiyeceklerin kabukları ve kutular çöp olur.

Tablo 2 (devam)

Geri Dönüşüm Farkındalık Eğitimi Öncesinde Ve Sonrasında Çocukların Çöp Kavramı Hakkındaki Düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 11	Kirlenen her şey çöp olur.	Geri dönüşmeyen eşyalar çöp olur
Çocuk 12	Kirlenen pis şeyler çöp olur.	Çöp kutusuna attığımız çöpler çöp olur.
Çocuk 13	Evimizi kirleten, kötü kokular veren her şey çöp olur.	Bazı şeyleri tekrar kullanmazsak çöp olur.
Çocuk 14	Kutusu bitmiş şeyler çöp olur.	Geri dönüşüm yapılmayan şeyler çöp olur.
Çocuk 15	Kirlenen kıyafetlerimiz, çürüyen sebze ve meyveler çöp olur.	Tekrar kullanamazsak çöpe atarız.
Çocuk 16	Yemek artıkları çöp olur.	Yemeklerden sonra kalan yiyecekler, oyuncaklar çöp olur.
Çocuk 17	Bozulan eşyalarımız çöp olur.	Yemek yaparken sebze ve meyvelerin kabukları çöpe atılır.
Çocuk 18	Kirlenen eşyalarımız çöp olur.	Geri dönüştüremezsek çöp olur.
Çocuk 19	Kullandığımız eşyalar bozulunca çöp olur	Yiyecek atıkları çöp olur.
Çocuk 20	Bütün çöpler çöp olur.	Tekrar kullanamazsak eğer çöpe atarız.

Tablo 2’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların çöp kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar çöp kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında çöp kavramını doğru şekilde söyleyen çocuk tespit edilmemiştir. Çocukların ifadelerine bakıldığında daha çok çöpe atılan şeylerin (Ç3, Ç5, Ç10, Ç20), kullanılmış eskiyen şeylerin (Ç1, Ç4, Ç6, Ç8, Ç9, Ç17, Ç19), yiyecek artıklarının (Ç2, Ç7, Ç14, Ç16), son olarak kirlenen şeylerin (Ç11, Ç12, Ç13, Ç15, Ç18) çöp olduğunu ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların çöp kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar çöp kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında çöp kavramını doğru şekilde ifade eden (Ç1, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6 Ç7, Ç8, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç18, Ç20) çocuk tespit edilmiştir. Diğer ifadelerine bakıldığında çocuklar, çöpe atılan şeylerin (Ç12, Ç17), yiyecek artıklarının (Ç2, Ç10, Ç16, Ç19), çöp olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 3

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların çöp olmayan, tekrar kullanılanlar hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Kestiğimiz kağıtlar çöp değildir.	Kağıtlar, plastikler, metaller ve mandallar.
Çocuk 2	Nelerin tekrar kullanıldığını bilmiyorum.	Metaller, düğmeler, ipler, dil çubukları, kağıtlar ve plastikler çöp olmaz tekrar kullanılır
Çocuk 3	Tekrar kullanamayız çöp olurlar.	Artık materyalleri tekrar kullanırız.
Çocuk 4	Masa ve sandalye tekrar kullanılabilir.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 5	Oyuncaklarım çöp olmaz tekrar kullanırım.	Tekrar kullanılan materyaller çöp olmaz.
Çocuk 6	Televizyon çöp olmaz.	Plastikler, kağıtlar, artık materyaller ve metaller.
Çocuk 7	Aklıma gelmedi öğretmenim.	Geri dönüşen şeyler çöp olmaz.
Çocuk 8	Kıyafetlerimiz ve ayakkabılarımız.	İpler, plastikler, gazoz kapakları, pipetler .
Çocuk 9	Yeni aldığımız eşyalarımız çöp olmaz.	Süt kutuları, gazete kağıtları, alüminyum folyo, düğme, ip, pipet, kumaş parçaları, mandallar tekrar kullanılır.
Çocuk 10	Eşyalarımız çöp olmaz onları kullanırız.	Nelerin tekrar kullanıldığını aklıma gelmedi.
Çocuk 11	Temiz olan eşyalarımız çöp olmaz.	Tekrar kullandığımız artık materyaller çöp olmaz.
Çocuk 12	Okulda kullandığımız eşyalarımız çöp olmaz.	Bizim için önemli olan her şey tekrar kullanılır.
Çocuk 13	Yeni aldığımız eşyalarımız tekrar kullanırız.	Tekrar kullanırsak çöp olmaz.
Çocuk 14	Kıyafetlerimiz, eşyalarımız, evler, arabalar.	Geri dönüştürdüğüm bütün şeyler çöp olmaz.
Çocuk 15	Temiz olan eşyalarımız tekrar kullanılır.	Yeniden kullanırsak o zaman çöp olmaz.
Çocuk 16	Aklıma gelmedi sonra gelince söylerim.	Yeniden kullandığımız şeyler çöp olmaz.
Çocuk 17	Bir fikrim yok.	Geri dönüşüm kutusuna atınca tekrar kullanılır.
Çocuk 18	Çöpe atmadığımız şeyler çöp olmaz.	Tekrar kullandığımız her şey çöp olmaz.
Çocuk 19	Evde kullandığımız eşyalarımız çöp değildir.	Geri dönüşüm işareti varsa çöpe atmamız.
Çocuk 20	Tahtalar ve kutular.	Artık materyaller çöp olmaz.

Tablo 3’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların çöp olmayan, tekrar kullanılanlar hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar çöp olmayan kavramları farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında çöp olmayan kavramları doğru şekilde ifade eden (Ç1) çocuk tespit edilmiştir. Diğer ifadelere bakıldığında çocuklar, çöpe atılmayan şeylerin

kullandığımız eşyalar (Ç9, Ç13), yeni alınan eşyalar (Ç7, Ç15, Ç18, Ç20), temiz eşyalar (Ç11, Ç15), bilmeyenler (Ç2, Ç3, Ç7, Ç16, Ç17, Ç18) olduğunu ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların çöp olmayan, tekrar kullanılanlar hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar çöp olmayan kavramları farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında çöp olmayan kavramları doğru şekilde ifade eden (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) çocuk tespit edilmiştir. Diğer ifadelerle bakıldığında çocuklar hatırlamadıklarını (Ç10, Ç12) ifade etmişlerdir.

Tablo 4

Geride dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geride dönüşüm sembolü hakkındaki düşünceleri

	<i>Geride dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde</i>	<i>Geride dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında</i>
Çocuk 1	Geride dönüşüm sembolü.	Bu sembolün anlamı geride dönüşüm işareti.
Çocuk 2	Ok işareti.	Bu sembolün anlamını hatırlayamadım.
Çocuk 3	Bilmiyorum hiç görmedim.	Bu sembol geride dönüşüm işareti.
Çocuk 4	Oklu daire olabilir.	Bu sembolün anlamı geride dönüşüm.
Çocuk 5	Bu sembolün anlamını bilmiyorum.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 6	Bu sembol ok işareti.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 7	Bu geride dönüşüm işareti.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 8	Bu bir sembol.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 9	Bu sembolün anlamını bilmiyorum.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 10	Anlamını bilmiyorum.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 11	Bu sembolün anlamını bilmiyorum.	Geride dönüşüm işareti.
Çocuk 12	Yeşil ok işaretleri var burada.	Bu sembolün anlamını hatırlayamadım.
Çocuk 13	Bu sembolün anlamını bilmiyorum.	Geride dönüşüm sembolü.
Çocuk 14	Bu geride dönüşüm işareti.	Bu sembol geride dönüşüm işareti.
Çocuk 15	Bu sembolün anlamını düşünmem lazım.	Bu sembol geride dönüşüm işareti.
Çocuk 16	Bu bir semboldür.	Bu sembolün anlamı geride dönüşüm işareti.
Çocuk 17	Bu sembol geride dönüşüm işareti.	Bu sembol geride dönüşüm işareti.
Çocuk 18	Burada üç tane yeşil ok var.	Bu sembol geride dönüşüm işareti.
Çocuk 19	Bunun anlamını bilmiyorum.	Bu sembolün anlamı geride dönüşümdür.
Çocuk 20	Bu geride dönüşüm sembolü.	Bu sembol geride dönüşüm işareti.

Tablo 4’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm sembolü hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm sembolünü farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm sembolünü doğru şekilde ifade eden (Ç1, Ç7, Ç14, Ç17, Ç20) çocuk tespit edilmiştir. Diğer ifadelerle bakıldığında bilmeyen çocuklar (Ç3, Ç5, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç13, Ç15, Ç16, Ç19), ok işareti (Ç2, Ç4, Ç6, Ç12, Ç18) olduğunu ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların geri dönüşüm sembolü hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm sembolünü farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm sembolünü doğru şekilde ifade eden (Ç1, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) çocuk tespit edilmiştir. Diğer ifadelerle bakıldığında çocuklar hatırlamadıklarını (Ç2, Ç10, Ç12) ifade etmişlerdir.

Tablo 5

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm sembolünü nerelerde gördükleri hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Okulda gördüm.	Bu sembolü okulda gördüm.
Çocuk 2	Daha önce hiç görmedim.	Bu sembolü sınıfımızda gördüm.
Çocuk 3	İlk defa görüyorum.	Bu sembolü okulda ve sınıfta gördüm.
Çocuk 4	Bu sembolü okulda gördüm.	Bu sembolü okulda, evde, sınıfta ve sokakta gördüm.
Çocuk 5	Bu sembolü okulda gördüm.	Bu işareti okulda, sokakta ve sınıfta gördüm.
Çocuk 6	Bu sembolü daha önce hiç görmedim.	Geri dönüşüm işaretini sınıfımızda ve okulumuzda gördüm.
Çocuk 7	Geri dönüşüm işaretini sokakta gördüm.	Bu sembolü sınıfta gördüm.
Çocuk 8	Bu sembolü okulda ve dışarıda görmüştüm.	Bu sembolü evde, okulda ve dışarıda gördüm.
Çocuk 9	Daha önce bu sembolü hiç görmedim.	Bu sembolü sınıfta gördüm.
Çocuk 10	Bu sembolü daha önce hiç görmedim.	Bu sembolü okulda ve sınıfta gördüm.
Çocuk 11	Bu sembolü okulda, sokakta ve dışarıda gördüm.	Bu sembolü sınıfta ve dışarıda gördüm.
Çocuk 12	Hiçbir yerde görmedim.	Bu sembolü okulda alt katta gördüm.
Çocuk 13	Bu sembolü daha önce hiç görmedim.	Bu sembolü sokakta, yolda ve okulda gördüm.
Çocuk 14	Bu sembolü sokakta gördüm.	Bu sembolü sınıfımızda ve okulumuzda gördüm.
Çocuk 15	Bu sembolü daha önce hiç görmedim.	Bu sembolü evde ve okulda gördüm.
Çocuk 16	Okuldaki panoda görmüştüm.	Bu sembolü sınıfımızda gördüm.
Çocuk 17	Bu sembolü sokakta gördüm.	Bu sembolü okulda, sınıfta ve yolda gördüm.

Tablo 5 (devam)

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm sembolünü nerelerde gördükleri hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 18	Bu sembolü hiç görmedim.	Bu sembolü sınıfta gördüm.
Çocuk 19	Bu sembolü hiç görmedim.	Bu sembolü sınıfta gördüm.
Çocuk 20	Bu sembolü sokakta gördüm.	Bu sembolü sınıfta, evde ve yolda gördüm.

Tablo 5’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm sembolünü nerelerde gördükleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm sembolünü gördükleri yerleri farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm sembolünü okulda, sokakta, dışarıda gördüklerini ifade edenler (Ç1, Ç4, Ç5, Ç7, Ç8, Ç11, , Ç14, Ç16, Ç17, Ç20) tespit edilmiştir. Diğer ifadelerine bakıldığında hiç görmeyen çocuk (Ç2, Ç3, Ç6, Ç9, Ç10, Ç12, Ç13, Ç15, Ç18, Ç19) olduğu tespit edilmiştir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların geri dönüşüm sembolünü nerelerde gördükleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm sembolünü gördükleri yerleri farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm sembolünü okulda, sınıfta, sokakta, dışarıda, evde gördüklerini ifade edenler (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) çocuk tespit edilmiştir.

Tablo 6

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm kavramı hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Dönüştürmek demek.	Geri dönüşüm tekrar kullanmak demek.
Çocuk 2	Bilmiyorum aklıma gelmedi.	Geri dönüşüm çöpe atmamak demek.
Çocuk 3	Oyun oynamak mı?	Geri dönüşüm tekrar kullanmak demek.
Çocuk 4	Bilmiyorum hiç duymadım.	Geri dönüşüm yeniden kullanmaktır.
Çocuk 5	Biraz düşünmem lazım.	Geri dönüşüm tekrar kullanmak demek.
Çocuk 6	Bilmiyorum belki sonra hatırlarım.	Geri dönüşüm, geri dönüştürüp tekrar kullanmak.
Çocuk 7	Bilmiyorum.	Geri dönüşüm değerlendirmek demek.

Tablo 6 (devam)

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm kavramı hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 8	Hiçbir fikrim yok.	Tekrar kullanmak geri dönüşümdür.
Çocuk 9	Biraz düşünmem lazım.	Tekrar kullanmak geri dönüşümdür.
Çocuk 10	Daha sonra söylesem olur mu?	Ne demek olduğunu hatırlayamadım.
Çocuk 11	Ne demek olduğunu bilmiyorum.	Geri dönüşüm tekrar kullanmak demek.
Çocuk 12	Geri dönüşümü bilmiyorum.	Biraz düşünmem lazım.
Çocuk 13	Daha önce hiç duymadım.	Kullandığımız ürünleri tekrar kullanmak demek.
Çocuk 14	Ne demek olduğunu bilmiyorum.	Geri dönüşüm çöpe atmayıp tekrar kullanmaktır.
Çocuk 15	Ne demek olduğunu bilmiyorum.	Geri dönüşüm yeniden kullanmak demek.
Çocuk 16	Neden önemli olduğunu bilmiyorum.	Kamyonlarla fabrikaya götürülen materyallerin tekrar kullanılmasıdır.
Çocuk 17	Ne demek olduğunu bilmiyorum.	Kullanılmış eşyaların geri dönüştürülmesidir.
Çocuk 18	Geri dönüşüm çöpe atmak demek.	Yeniden kullanırsak geri dönüşüm olur.
Çocuk 19	Hiçbir şeyi olmayanlar geri dönüşümü kullanır.	Kullandığımız kağıtların fabrikaya gidip yenisinin gelmesine geri dönüşüm denir.
Çocuk 20	Çöpe atmak geri dönüşümdür.	Kullanılan eşyaların yeniden kullanılmasıdır.

Tablo 6’da Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kavramını doğru şekilde ifade eden (Ç1), bilmeyen (Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) çocuklar tespit edilmiştir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların geri dönüşüm kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kavramını doğru şekilde tanımlayan (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20), hatırlamadıklarını ifade eden (Ç10, Ç12) çocuk tespit edilmiştir.

Tablo 7

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların geri dönüşüm kavramının önemi hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Tekrar kullandığımız için önemlidir.	Tekrar kullandığımız için önemlidir.
Çocuk 2	Öğretmenime sorabilirim.	Tekrar kullandığımız için önemlidir.
Çocuk 3	Bilmiyorum.	Tekrar kullandığımız için.
Çocuk 4	Önemli olduğu için olabilir.	Tasarruf yaptığımız için geri dönüşüm önemlidir.
Çocuk 5	Bilmiyorum aklıma gelmedi.	Yeni bir şey ürettiğimiz için.
Çocuk 6	Hatırlayamadım.	Doğayı koruduğumuz için önemlidir.
Çocuk 7	Biraz düşünüyüm.	Kullandığımız şeyleri tekrar kullanıp onları değerlendirdiğimiz için.
Çocuk 8	Önemli bir şey olduğu için önemli.	Tekrar kullandığımız için.
Çocuk 9	Önemli bir şey olduğu için.	Bir şeyler ürettiğimiz için, çevreyi temiz tuttuğumuz için önemli.
Çocuk 10	Geri dönüşümün önemini anneme sormalıyım.	Geri dönüşüm neden önemli düşünmem lazım.
Çocuk 11	Geri dönüşümün önemi hakkında bir fikrim yok.	Tekrar kullanıp bir ürün oluşturduğumuz için.
Çocuk 12	Önem verdiğimiz için.	İşlerimiz çabuk bitirmek.
Çocuk 13	Çünkü önemli olduğu için.	Geri dönüşüm neden önemli aklıma gelmedi.
Çocuk 14	Önemini hiç duymadım.	Yeniden kullanıp tasarruf yaptığımız için geri dönüşüm önemlidir.
Çocuk 15	Geri dönüşümün önemini öğretmenime sorabilirim.	Çöpe atmayı yeniden kullandığımız için geri dönüşüm önemlidir.
Çocuk 16	Neden önemli olduğunu bilmiyorum.	İnsanların kullandıkları eşyalardan kalan parçaları tekrar kullandıkları için geri dönüşüm önemlidir.
Çocuk 17	Kutunun içine bir şeyler attığımız için geri dönüşüm önemlidir.	Tekrar kullandığımız için geri dönüşüm önemlidir.
Çocuk 18	Çöpe atıp çevremizi temiz tuttuğumuz için geri dönüşüm önemlidir.	Kullandığım şeyleri tekrar kullandığımız için geri dönüşüm önemlidir.
Çocuk 19	Yardım ettiğimiz için geri dönüşüm önemlidir.	Dünyamızı koruduğumuz için önemlidir.
Çocuk 20	Neden önemli olduğunu bilmiyorum.	Çevreyi koruduğumuz için önemlidir.

Tablo 7’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm kavramının önemi hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm kavramının önemini farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kavramının önemini bilen (Ç1),

bilmeyenler (Ç1, Ç2, Ç3, Ç5, Ç6, Ç7, Ç10, Ç11, Ç14, Ç15, Ç16, Ç20), yanlış bilenler (Ç4, Ç8, Ç9, Ç12, Ç13, Ç17, Ç18, Ç19) çocuk tespit edilmiştir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların geri dönüşüm kavramının önemi hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm kavramının önemini farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kavramının önemini doğru ifade edenler (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç11, Ç12, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20), hatırlamayan (Ç10, Ç13), yanlış bilen (Ç12) çocuk tespit edilmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt problem: Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programı çocukların; sınıf içi uygulamalarında farkındalık kazandırmış mıdır?

Tablo 8

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Kağıtlar tekrar kullanılabilir.	Kağıtlar, metaller, gazoz kapakları ve pipetler.
Çocuk 2	Akşam anneme sorup öğreneyim mi?	Kağıtlar, plastikler, metaller ve artık materyaller geri dönüştürülebilir.
Çocuk 3	Biraz düşünmem lazım.	Artık materyaller geri dönüştürülür.
Çocuk 4	Bilmiyorum hiçbir fikrim yok.	Artık materyaller geri dönüştürülür.
Çocuk 5	Şu an aklıma gelmedi.	Tekrar kullandığımız bütün materyaller geri dönüşür.
Çocuk 6	Bilmiyorum.	Artık materyaller geri dönüştürülür.
Çocuk 7	Başka şeyler olabilir.	Artık olan her şey geri dönüştürülür.
Çocuk 8	Öğrenmedik ki bunu.	Tekrar kullandığımız her şey geri dönüştürülür.
Çocuk 9	Düşünmem lazım.	Kağıtlar, plastikler, metaller ve artık materyaller.
Çocuk 10	Neleri geri dönüştüğünü bilmiyorum.	Çikolatanın kabuğu geri dönüştürülür.
Çocuk 11	Daha önce hiç duymadım.	Artık materyaller geri dönüştürülebilir.
Çocuk 12	Nelerin geri dönüştürüldüğü aklıma gelmedi.	Kutular, yemekler, eşyalar geri dönüştürülür.
Çocuk 13	Düşünürsem aklıma gelir belki.	Artık materyaller, kağıtlar, metaller, plastikler.
Çocuk 14	Nelerin geri dönüştüğünü bilmiyorum.	Kağıtlar, plastikler, pipetler, ipler, alüminyum folyolar geri dönüştürülür.

Tablo 8 (devam)

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 15	Neleri geri dönüştüğünü bilmiyorum.	Metaller, kutular, kartonlar, camlar, plastikler, kağıtlar geri dönüştürülür.
Çocuk 16	Hatırlamıyorum.	Artık materyaller geri dönüştürülebilir.
Çocuk 17	Düşünmem lazım.	Artık materyaller, kağıtlar, metaller, plastikler.
Çocuk 18	Her şey geri dönüştürülebilir.	Artık materyaller, kağıtlar, metaller, plastikler.
Çocuk 19	Nelerin geri dönüştüğünü bilmiyorum.	Çöpe atılmayan tekrar kullanılan her şey.
Çocuk 20	Nelerin geri dönüştüğünü bilmiyorum.	Kağıtlar, kutular, pipetler, ipler, dil çubukları, metaller, plastikler geri dönüştürülür.

Tablo 8’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında nelerin geri dönüştüğünü doğru ifade edenler (Ç1), bilmeyen (Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) çocuk tespit edilmiştir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında artık materyallerin geri dönüştüğünü ifade edenler (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç6, Ç7, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç20), nelerin geri dönüştürüldüğünü bilmeyenler (Ç10, Ç12) tekrar kullanılan şeylerin geri dönüştürüldüğünü ifade (Ç5, Ç8, Ç19) tespit edilmiştir.

Tablo 9

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların artık materyalleri nasıl değerlendirdiği hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Artık materyalleri tekrar kullanırız.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 2	Bilmiyorum düşünmem lazım.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 3	Bilmiyorum.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 4	Artık materyallerden bir şeyler yapabiliriz.	Etkinliklerde, derslerimizde değerlendiririz.
Çocuk 5	Artık materyaller fabrikada değerlendirilebilir.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 6	Bilmiyorum düşünmem lazım.	Tekrar kullanarak.
Çocuk 7	Artık materyaller makinelerde değerlendirilir.	Etkinlik yaparak, yeni ürün çıkararak.
Çocuk 8	Büyüyünce artık materyalleri kullanırız değerlendiririz.	Tekrar kullanarak artık materyalleri değerlendiririm.
Çocuk 9	Makinelerde değerlendirilebilir.	Yeni bir ürün oluşturarak, çevremizi koruyarak.
Çocuk 10	Nasıl değerlendireceğimizi bilmiyorum.	Etkinlikler yaparak.
Çocuk 11	Nasıl değerlendireceğimizi bilmiyorum.	Etkinlikler yaparak, doğayı temiz tutarak.
Çocuk 12	Öğretmenim bilir ona sorabilirsiniz.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 13	Nasıl değerlendirildiğini bilmiyorum.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 14	Nasıl değerlendireceğimi bilmiyorum.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 15	Biraz düşünmem lazım.	Yeniden kullanıp başka şeyler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 16	Artık materyalleri saklarsak değerlendirmiş oluruz.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 17	Artık materyalleri nasıl değerlendireceğimizi bilmiyorum.	Etkinlikler yaparak değerlendiririz.
Çocuk 18	Nasıl değerlendireceğimizi bilmiyorum.	Etkinlik yaparak değerlendiririz.
Çocuk 19	Bir şeyler yaparsak değerlendiririz.	Etkinliklerde yeniden kullanılarak değerlendirilir.
Çocuk 20	Nasıl değerlendireceğimizi bilmiyorum.	Etkinlik yaparak değerlendiririz.

Tablo 9’da Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların artık materyallerin nasıl değerlendirildiği hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında artık materyallerin nasıl değerlendirileceğini bilen (Ç1), bilmeyen (Ç2, Ç3, Ç6, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç15, Ç17, Ç18, Ç20), yanlış bilen (Ç4, Ç8, Ç16, Ç19), değerlendiren (Ç5, Ç7) çocuk tespit edilmiştir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların artık materyallerin nasıl değerlendirildiği hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında artık materyallerin etkinliklerle (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç7, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20), tekrar kullanılarak (Ç6, Ç8, Ç9, Ç15), değerlendirildiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 10

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyallerin tekrar kullanılacağı hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Sadece kağıtlar tekrar kullanılır.	Artık materyalleri evet tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 2	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyalleri evet tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 3	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 4	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 5	Kullanılmış materyaller tekrar kullanılmaz.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 6	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 7	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 8	Hayır onlar tekrar kullanılmaz kullandık bitirdik.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 9	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyalleri tekrar kullanabiliriz.
Çocuk 10	Tekrar kullanılmaz onları çöpe atarız.	Tekrar kullanılır mı bilmiyorum.
Çocuk 11	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Kullanılmış materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 12	Kullandığımız artık materyaller çöp olur.	Kullanılmış materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 13	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Kullanılmış materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 14	Kullanılmış şeyler hayır tekrar kullanılmaz.	Artık materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 15	Kullanılmış şeyler tekrar kullanılmaz.	Artık materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 16	Hayır kullanamayız.	Artık materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 17	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 18	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 19	Kirlendikleri için tekrar kullanılmaz.	Artık materyaller tekrar kullanılır.
Çocuk 20	Artık materyaller tekrar kullanılamaz.	Artık materyaller tekrar kullanılır.

Tablo 10'da Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların artık materyallerin nasıl değerlendirildiği hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında artık materyalleri tekrar kullandığını (Ç1), tekrar kullanmadıklarını (Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların artık materyallerin nasıl değerlendirildiği hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında artık materyallerin tekrar kullanılarak (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç11,

Ç12, Ç13, Ç14, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20) değerlendirildiğini, tekrar kullanılacağını hatırlamadığını (Ç10) ifade etmişlerdir.

Tablo 11

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Geri dönüşüm kutularına atıyorum.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 2	Çöp kutusuna atmalıyız.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 3	Çöp kutusuna atarım.	Geri dönüşüm kutusuna atıyorum.
Çocuk 4	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 5	Onları kullandığımız için çöpe atmamız lazım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 6	Kullanılan bu materyalleri çöpe atarım.	Sınıftaki geri dönüşüm kutusuna atıyorum.
Çocuk 7	Onları çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 8	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 9	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 10	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri bazen çöpe atıyorum.
Çocuk 11	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 12	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna ve çöp kutusuna atarım.
Çocuk 13	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Geri dönüşüm kutusuna atıyorum.
Çocuk 14	Kullandığım materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 15	Kullandığım şeyleri çöpe atarım.	Sınıftaki geri dönüşüm kutularına atıyorum.
Çocuk 16	Kullanılmış artık materyalleri çöpe atarım.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.
Çocuk 17	Kullanılmış artık materyalleri çöpe atarım.	Yaptığımız geri dönüşüm kutularına atıyorum.
Çocuk 18	Kullandığım için onları çöpe atarım.	Kendi geri dönüşüm kutularına atıyorum.
Çocuk 19	Çöp kovaasına atarım.	Hepsini kendi geri dönüşüm kutularına atıyorum.
Çocuk 20	Artık materyalleri çöpe atıyorum.	Artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna atarım.

Tablo 11’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kutusuna attığını (Ç1), çöpe attıklarını (Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20)

ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kutusuna attıklarını (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20), çöp kutusuna (Ç10, Ç12) attıklarını ifade etmişlerdir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt problem: Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programı çocukların; Sınıf dışında farkındalık kazandırmış mıdır?

Tablo 12

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Evde kullanılmış şeyleri çöpe atarım.	Biriktirip geri dönüşüm kutusuna atıyorum.
Çocuk 2	Çöpe atarım kullanılan artık materyalleri.	Bir kutu yaptık artık materyalleri oraya atıyorum.
Çocuk 3	Çöpe atarım.	Evde artık materyalleri çöpe atıyorum.
Çocuk 4	Evde kullanılmış şeyleri çöpe atarım.	Biriktirip geri dönüşüm kutusuna atıyorum.
Çocuk 5	Evde kullandığımız kağıtları çöpe atarım.	Evde artık materyalleri çöpe atıyorum.
Çocuk 6	Evde kullanırsak çöpe atarım.	Artık materyalleri evde poşete atıyorum.
Çocuk 7	Hepsini çöpe atıyorum.	Artık materyalleri evde biriktiriyoruz.
Çocuk 8	Annem ve babamla evde poşete koyuyoruz.	Babamla yaptığım geri dönüşüm kutusuna.
Çocuk 9	Evde kullanırsak çöpe atarım.	Biriktirip, dışarı çıkınca geri dönüşüm kutularına atıyorum.
Çocuk 10	Evde kullanırsak çöpe atarım.	Evde artık materyalleri çöpe atıyorum.
Çocuk 11	Evde kullanırsak çöpe atarım.	Evde geri dönüşüm kutusuna atıyorum.
Çocuk 12	Evimizdeki çöp kutusuna atıyorum.	Evde çöp kovasına atıyorum.
Çocuk 13	Evde de çöp kutumuz var oraya atıyorum.	Evde ayrı bir poşete biriktiriyorum.
Çocuk 14	Evde ayrı bir kutuda biriktiriyoruz.	Ayrı bir kutu yaptık oraya atıyorum.
Çocuk 15	Evde kullandığım her şeyi çöpe atıyorum.	Annemle yaptığım geri dönüşüm kutusuna.
Çocuk 16	Evde de çöpe atarım.	Evde artık materyalleri poşete atıp biriktiriyorum. Sonra sokaktaki geri dönüşüm kutularına atıyorum.

Tablo 12 (devam)

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 17	Evde de çöpe atarım.	Artık materyalleri evde kutuya atıyorum.
Çocuk 18	Evde kullanılmış şeyleri çöpe atarım.	Evde artık materyalleri biriktiriyorum. Sokakta gördüğüm geri dönüşüm kutularına atıyorum.
Çocuk 19	Kullanılmış artık materyalleri evde çöpe atarım.	Artık materyalleri evde kutuya atıyorum.
Çocuk 20	Artık materyalleri evde çöpe atıyorum.	Babamla yaptığımız geri dönüşüm kutusuna.

Tablo 12’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında çöpe attıklarını (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç9, Ç10, Ç11, Ç12, Ç13, Ç15, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20), ayrı bir yere attıklarını (Ç8, Ç14) ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında geri dönüşüm kutusuna attıklarını (Ç1, Ç4, Ç8, Ç11, Ç15, Ç20), biriktirdiklerini (Ç7, Ç18), çöpe attıklarını (Ç3, Ç5, Ç10, Ç12), kutuya veya poşete attıklarını (Ç2, Ç6, Ç9, Ç13, Ç14, Ç16, Ç17, Ç19) ifade etmişlerdir.

Tablo 13

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde ve sonrasında çocukların sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını görüp görmedikleri hakkındaki düşünceleri

	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesi</i>	<i>Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrası</i>
Çocuk 1	Sokakta artık materyal kutularını gördüm.	Artık materyaller için ayrılmış kutular gördüm.
Çocuk 2	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.	Sokakta artık materyal kutuları gördüm.
Çocuk 3	Evet sokakta kutular gördüm.	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.
Çocuk 4	Sokakta plastik kutusu gördük.	Sokakta artık materyal kutuları gördüm.
Çocuk 5	Sokakta artık materyaller için ayrılmış kutular gördüm.	Sokakta artık materyal kutuları gördüm.
Çocuk 6	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.	Sokakta geri dönüşüm kutuları görmedim.
Çocuk 7	Evet o kutulardan sokakta gördüm.	Sokakta geri dönüşüm kutuları görmedim.
Çocuk 8	Evet o kutulardan sokakta gördüm.	Sokakta artık materyal kutuları gördüm.
Çocuk 9	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.	Sokakta geri dönüşüm kutularından gördüm.
Çocuk 10	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.	Artık materyal kutularını sokakta görmedim.
Çocuk 11	Evet o kutulardan sokakta gördüm.	Sokakta geri dönüşüm kutularından gördüm.
Çocuk 12	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.
Çocuk 13	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.	Sokakta artık materyallerin kutularını gördüm.
Çocuk 14	Evet o kutulardan sokakta gördüm.	Sokakta geri dönüşüm kutularından gördüm.
Çocuk 15	Artık materyal kutuları görmedim.	Sokakta artık materyal kutuları görmedim.
Çocuk 16	Sokakta kutular gördüm.	Sokakta geri dönüşüm kutularından gördüm.
Çocuk 17	Evet o kutulardan sokakta gördüm.	Sokakta artık materyaller için kutular gördüm.
Çocuk 18	Sokakta kutular görmedim	Sokakta artık materyaller için kutular gördüm.
Çocuk 19	Artık materyallerin kutularını görmedim.	Sokakta geri dönüşüm kutularından gördüm.
Çocuk 20	Artık materyallerin kutularını gördüm.	Sokakta artık materyaller için kutular gördüm.

Tablo 13’de Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını görüp görmedikleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında kutuları gördüklerini (Ç1, Ç3, Ç4, Ç5, Ç7, Ç8, Ç11, Ç14, Ç16, Ç17, Ç20), kutuları görmediklerini (Ç2, Ç6, Ç9, Ç10, Ç12, Ç13, Ç15, Ç18,

Ç19) ifade etmişlerdir. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını görüp görmedikleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Çocukların ifadelerine bakıldığında kutuları gördüklerini (Ç1, Ç2, Ç4, Ç5, Ç8, Ç9, Ç11, Ç13, Ç14, Ç16, Ç17, Ç18, Ç19, Ç20), kutuları görmediklerini (Ç3, Ç6, Ç7, Ç10, Ç12, Ç15) ifade etmişlerdir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt problem Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan geri dönüşüm farkındalık eğitim programı çocukların; Geri dönüşüm kutularını kullanmalarında farkındalık kazandırmış mıdır?

Tablo 14

Çocukların geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasındaki geri dönüşüm kutularını doğru kullanma ilişkin sınıf içi gözlem sonuçları

Çocuklar	Araştırmacı				Sınıf öğretmeni				Ortalama
	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	4. Gözlem	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	4. Gözlem	
Çocuk 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 3	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 4	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 5	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 6	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 7	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 8	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 9	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 10	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Çocuk 11	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 12	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Çocuk 13	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 14	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 15	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 16	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 17	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 18	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 19	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk 20	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Tablo 14 incelendiğinde çocukların tamamına yakını geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında daha önce çöpe attıkları artık materyalleri artık doğru geri dönüşüm kutusuna atmaya başlamışlardır. Çocukları arasında Ç10 ve

Ç12 geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında yapılan gözlemlerde artık materyalleri daha çok çöpe atmaya devam ettikleri görülmüştür.

Dördüncü Bölüm

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar verilmiş ve bu sonuçlar alan yazındaki çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Ayrıca araştırmada elde edilen sonuçlara göre yapılacak çalışmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların çöp kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar çöp kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının çöp kavramını bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların çöp kavramı hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası çöp kavramını doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların çöp olmayan, tekrar kullanılanlar hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar çöp olmayan kavramları farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların sadece 1 çocuğun çöp olmayan kavramları bildiği sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların çöp olmayan, tekrar kullanılanlar hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası çöp olmayan, tekrar kullanılan kavramları doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm sembolü hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm sembolünü farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının geri dönüşüm sembolünü bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların

geri dönüşüm sembolü hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası geri dönüşüm sembolünü doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm sembolünü nerelerde gördükleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm sembolünü gördükleri yerleri farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının geri dönüşüm sembolünü farklı yerlerde gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocuklarda geri dönüşüm sembolünde farkındalık sağlanarak çocukların tamamı geri dönüşüm sembolünü gördükleri yerleri ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının geri dönüşüm kavramını bilmedikleri sadece 1 çocuğun doğru cevap verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların geri dönüşüm kavramı hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası geri dönüşüm kavramını doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların geri dönüşüm kavramının önemi hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar geri dönüşüm kavramının önemini farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların tamamının geri dönüşüm kavramının önemini bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların geri dönüşüm kavramının önemi hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası geri dönüşüm kavramının önemini doğru şekilde ifade etmişlerdir.

İkinci alt Probleme ilişkin sonuçlar

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar nelerin geri dönüştürüldüğünü farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının nelerin geri dönüştürüldüğünü bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında

ise çocukların nelerin geri dönüştürüldüğü hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların tamamı nelerin geri dönüştürüldüğünü doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların artık materyalleri nasıl değerlendirdiği hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar artık materyalleri nasıl değerlendirdiklerini farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının artık materyalleri nasıl değerlendireceğini bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların artık materyalleri nasıl değerlendireceği hakkındaki bilgilerinde değişim olmuş çocukların tamamı artık materyalleri nasıl değerlendireceğini doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyallerin tekrar kullanılacağı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyallerin tekrar kullanılıp kullanılmayacağını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının kağıt, plastik, metal ve artık materyallerin tekrar kullanılacağını bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyallerin tekrar kullanılacağı hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların tamamı tekrar kullanılacağını doğru şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşüncelerine bakıldığında çocuklar kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıklarını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların tamamının kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri çöpe attıkları sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkında bilgilerinde değişim olmuş çocukların tamamı kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri geri dönüşüm kutusuna attıklarını ifade etmişlerdir.

Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye attıkları hakkındaki düşüncelerine bakıldığında, çocuklar evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri

attıkları yerleri farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri çöpe attıkları sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası evde kullandıkları kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri çöpe atmadıklarını şekilde ifade etmişlerdir.

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını görüp görmedikleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında, çocuklar farklı şekillerde tanımlamışlardır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi öncesinde çocukların yarısından fazlasının sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında ise çocukların bilgilerinde değişim olmuş çocukların yarısından fazlası sokakta kağıt, plastik, metal ve artık materyal kutularını gördüklerini ifade etmişlerdir.

Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında çocukların yarısından fazlasının geri dönüşüm kutularını doğru kullanarak artık materyalleri doğru geri dönüşüm kutularına attıkları gözlemlenmiştir.

Tartışma

Yapılan bu araştırmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Uluçınar Sağır ve diğ. (2008) çevre konusundaki etkinliklerle ilgili çalışmalarında, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin etkinliklere katılımlarının çok az olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan bu araştırmada ise, okul öncesi dönem çocukları özellikle ürün oluştururken mutlu oldukları için etkinlikler yapılırken çocukların istekli oldukları görülmüştür. Özay Köse'nin (2010) çevre ile ilgili yaptığı çalışmada, lise öğrencilerinin ortaya çıkan sorunları tanımakta güçlük çektiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmada ise, okul öncesi dönem çocuklarının geri dönüşüm ile ilgili daha rahat çözüm ürettikleri görülmüştür. Bu yaş çocukların daha yaratıcı fikirler sunduğu ve fikirlerini çekinmeden ifade ettikleri için lise öğrencilerinden farklılaştığı düşünülmektedir. Şimşekli (2004) ilköğretim öğrencilerinde çevre bilincinin artmasını sağlayan çalışmasında, öğrenciler üzerinde uygulamalı çevre

eğitimi yaparak evre bilincinin istenen düzeyde artmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu araştırmada ise, sanat etkinliklerinin yapılmasıyla çocuklar üzerinde geri dönüşüm farkındalığının sağlandığı görülmüştür. Bu farklılıkların nedeni okul öncesi dönem çocuklarının merak duygularının yüksek oluşu ve daha eğlenceli eğitim ortamları sunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sungurtekin (2011) okul öncesi eğitimde ve ilköğretim okullarında yaptığı çalışmasında, çocuklara müzik aracılığıyla çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlar kazandırdığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer sonuçlar araştırmada da görülmüştür. Geri dönüşüm farkındalık eğitimi sürecinde geri dönüşüm ile ilgili sanat etkinliklerine yer verilerek geri dönüşüm farkındalığı kazanmalarına yardımcı olunmuştur. Yayla Ceylan ve Ülker (2014) okul öncesi eğitimde yaptıkları çalışmalarda, Waldorf Yaklaşımı'nda sınıfta doğal malzemelerin bulunması gerektiği, bu malzemeler aracılığıyla çocukların doğa ve dünya arasında bağlantı kurdukları sonucuna ulaşmışlardır. Benzer sonuçlar araştırmada da görülmüş olup geri dönüşüm farkındalığının sağlanmasında doğal malzemeler kullanılarak sanat etkinlikleri yapılmıştır.

Yılmaz, Morgil, Aktuğ ve Göbekli (2002) orta öğretim ve yüksek öğretimde yaptıkları çalışmalarında, öğrencilere çevreyi korumak için görevlerinin neler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin çoğu “duyarlı davranmak”, “evrenin kirlenmemesi için özen göstermek” ve “kullanılan materyalleri geri dönüşümlü seçmek” yanıtlarını vermişlerdir. Bu araştırmada ise, okul öncesi dönemden başlaması açısından çalışmadan farklılaştığı düşünülmektedir. Aydın ve Aykaç (2016) okul öncesi dönem çocuklarında yaratıcı drama yöntemini kullandıkları çalışmalarında, çocuklarda çevresel farkındalıkların etkisini ele almışlardır. Çocukların ön testte verdikleri cevaplardan daha ayrıntılı cevaplar verdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan araştırmada ise, okul öncesi dönem çocuklarında sanat etkinlikleriyle geri dönüşüm farkındalığı sağlandığı düşünülmektedir.

Çimen ve Yılmaz (2012) geri dönüşüm ile ilgili çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin en çok kağıdı kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmada ise, okul öncesi dönem çocukları sadece kağıtla sınırlı kalmayıp tüm artık materyalleri kullanmışlardır. Bu farklılığın nedeni okul öncesi dönem çocuklarının yaparak yaşayarak öğrenme isteklerinin yüksek olmasından

kaynaklandığı düşünülmektedir. Çimen ve Yılmaz (2012) çalışmalarında, ilköğretim öğrencilerinin geri dönüşüm hakkında sahip oldukları bilgileri ve geri dönüşüm konusunda sergiledikleri davranışları belirlemişlerdir. Öğrencilerin geri dönüşüm konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan araştırmada ise, okul öncesi dönem çocuklarının geri dönüşüm konusunda yeterli bilgiye sahip olmayıp yapılan sanat etkinlikleriyle çocuklarda farkındalık sağlandığı düşünülmektedir. Özdemir'in (2010) yaptığı geri dönüşümün önemini vurgulayan ve atıkların değerlendirilmesini sağlayan çalışmada, eğitimlerin çocuklara uygulamayla verilmesiyle çevrenin korunmasında ve kaynakların daha verimli kullanılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada ise, çocukların artık materyalleri değerlendirilip geri dönüşüm sağlanmasında yardımcı olunmuştur.

Yapılan bu araştırmalar sonucunda okul öncesi dönem çocukları çevre kirliliği ve bu kirliliğin ortaya çıkardığı sonuçlar hakkında gerçek bir bilgiye sahip olmayıp çevre kirliliğinin kötü bir şey olduğunun farkındadırlar. Bu dönemdeki çocukların çevre kirliliğinin ana nedenleri hakkında bilgiye sahip olmadıkları dolayısıyla bilinçli olarak çevre koruması ile ilgili bir şey yapmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu sebeplerden dolayı okul öncesi eğitimde sanat etkinlikleriyle çocuklarda geri dönüşüm farkındalığının kazandırılması hedeflenmiştir.

Araştırma, okul öncesi dönem çocuklarında sanat etkinlikleri ile geri dönüşüm farkındalığının oluşturulduğu, artık materyalleri doğru geri dönüşüm kutularına atıp tekrar kullanılabilmesinin farkında oldukları, geri dönüşüm sözcüğünü duydukları, geri dönüşüm sembolünü gördükleri, artık materyaller ile çöpü ayırt ettikleri ve geri dönüşüm sözcüğünün anlamını bildikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca geri dönüşüm ile ilgili yapılan sanat etkinlikleri çocuklarda araştırma ve düşünme becerisini, gerçekçi problemlerle ve durumlarla uğraşma isteğini ve bir ürün ortaya çıkarmanın sorumluluğunu desteklediği ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, Çocukların ön test ve son testte verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında son testte doğru cevap verme oranlarında önemli bir artış olduğu, aynı zamanda araştırmacı ve sınıf öğretmenin yapmış oldukları gözlem sonucu verilerinden de anlaşıldığı gibi çocuklarda geri dönüşüm farkındalığı

sağlanarak artık materyalleri doğru geri dönüşüm kutularına attıkları görülmüştür. Artık materyallerle yapılan sanat etkinliklerinin çocukların geri dönüşüm kutularını bilinçli bir şekilde kullanmalarında etkili olduğu, geri dönüşüm sembolünü tanıyarak geri dönüştürülebilir materyalleri ayırt edebildiği, kavramsal farkındalık kazanarak artık materyalleri nasıl değerlendireceğini bildiği, geri dönüşüm konusunda fikir sahibi olarak sınıf içinde ve sınıf dışında farkındalık kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

Çevre eğitimi çalışmalarının önemli bir bölümü, ilköğretim, ortaöğretim düzeyi öğrencilere ve yetişkinlere yöneliktir. Bazı çalışmalar da okul öncesi dönem çocuklarının çevre algısını ortaya koymayı amaçlayan, çevre eğitimi ele alan çalışmalardır. Çevre eğitiminin yaygınlaştırılmasının yanı sıra yapılan çalışmaların çeşitlendirilmesi de gereklidir. Farklı konular, çeşitli öğretim teknikleri ile ele alınmalıdır. Bunların yanı sıra eğitimciler, çocukların doğayla iç içe olmaları, doğayı tanımaları için her türlü fırsatı değerlendirmelidirler. Davranışlarıyla çocuklara olumlu model olmalıdırlar. Deneyime dayalı öğrenmeye öncelik verilmelidir. Unutulmamalıdır ki, yaşamın ilk yıllarında çevre ile etkileşime giren, çevreyi tanıyan ve çevreye karşı duyarlılık geliştiren çocuklar, ileride bilinçli bir nesil oluşturacaktır. Böylece kullanılan artık materyallerin çevreye ya da çöpe atılmaması geri dönüştürülerek tekrar kullanması yaygınlaşacaktır.

Geri dönüşüm ile ilgili yapılan sanat etkinlikleri okul öncesi eğitime devam eden diğer yaş gruplarında ve ilköğretim gibi başka kademelerde de uygulanabilir.

Çocukların öğrenme düzeylerine göre sanat etkinliklerinden sonra tekrar amaçlı uygulamaların süresi ve içeriği değişebilir.

Okul öncesi eğitim programı kapsamında daha fazla geri dönüşüm ile ilgili sanat etkinliklerine yer verilmelidir.

Öğretmenlere dönük öneriler;

Çocuklarda çevre bilincinin temellerinin atılması ve çevre duyarlılığı konusunda olumlu davranışların kazandırılması okul öncesi dönemden itibaren başlanmalıdır.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, doğayı ve kaynakları neden ve nasıl koruyacaklarının bilincine çevre eğitimi ile ulaşırlar. Böylece doğayı ve çevreyi kirletmenin sonucunda neler olabileceğini ve nasıl koruyabileceklerini yaparak yaşayarak daha iyi anlayabilirler. Okul öncesi eğitim kurumlarında çevre eğitimi ile ilgili çeşitli materyal ve ortamlar sağlanmalı, artık materyallerden sanat etkinlikleri yapılmalı ve çocukların aktif katılımları sağlanmalıdır.

Okul öncesi eğitimde geri dönüşüm, doğa ve çevrenin korunması, doğadaki canlıların sağlığı için oldukça önemlidir. Çevre kirliliğini yaratan önemli unsurlardan biri olan çöplerin önemli bir bölümünü azaltmak için çöpler yeniden değerlendirilmektedir. Böylece hem geri dönüşüm sağlanacak hem de çevre kirliliği azalacaktır. Bunun için de çevre ve geri dönüşüm bilincinin okul öncesi çağda başlaması oldukça önemlidir. Doğal kaynaklarımızın korunması ve artık miktarının azaltılması için okul öncesi kurumlarda geri dönüşüm ile ilgili sanat etkinliklerine yer verilmelidir. Çocukların sanat etkinliklerinde aktif rol alması farkındalık düzeylerini etkilemektedir.

Okul öncesi dönemden itibaren çocukların çevreye yönelik tutumları yavaş yavaş şekillenmeye başlamaktadır. Bu sebeple okul öncesi kurumlarında çocukların gelişim düzeylerine uygun olan geri dönüşüm ile ilgili çevre eğitimi programları hazırlanabilir.

Okul öncesi dönemde diğer etkinliklerde kendini rahat ifade edemeyen, katılım göstermek istemeyen çocukların sanat etkinliğinde ürün oluşturarak kendini daha rahat ifade ettiğinden olayı çocuklara verilmek istenen kavramlar sanat etkinlikleriyle desteklenebilir.

Ailelere yönelik öneriler;

Geri dönüşüm konusunda çocuklarda olumlu davranışların kazandırılmasında ilk olarak aile örnek olmalıdır.

Geri dönüşüm ile ilgili sanat etkinlikleri uygulanmadan önce yeterli alt yapının sağlanmasına yönelik aileler ile bilgilendirme toplantısı yapılmalı, ebeveynlerin bu konudaki duyarlılıkları artırılmalıdır.

Kaynaklar

- Abacı, O. (2003). *Okul öncesi dönem çocuklarında görsel sanat eğitimi*, (2. Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Ağyar, E. (2014). Küçük çocuklara çevre eğitimi verilirken nelere dikkat edilmelidir? İçinde H. Gülay Ogelman, (Ed.), *Çocuk ve çevre* (s. 111-125). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Akçay, İ. (2006). *Environmental education for preschool and elementary students in different countries* (Master's thesis). Uludağ University Graduate School of Social Sciences, Bursa.
- Akın, G. (2009). *Ekoloji-çevre bilim ve çevre sorunları*. Ankara: Tiydem Yayıncılık.
- Anon, S. (1994). *Tüketici kararları ve çevre: Çevre bülteni*. Ankara: TSE Yayıncılık.
- Arı, M. (2003). Türkiye’de erken çocukluk ve kalitenin önemi. İçinde M. Sevinç (Ed.), *Erken çocukluk gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (s. 31-35). İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Aral, N. , Adalet, K. ve Yaşar, C. M. (2003). *Okul öncesi eğitim 1* (2. basım). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Argun, Y. (2004). *Okul öncesi dönemde yaratıcılık ve eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artun, H. ve Bakırcı, H. (2012). Ülkelerin çevre eğitimine etki eden faktörlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 365-384.
- Artut, K. (2002). *Sanat eğitimi kuram ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atasoy, E. (2015). *İnsan doğa etkileşimi ve çevre için eğitim*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

- Ayan, S. ve Memiş, U. A. (2012). Erken çocukluk döneminde oyun. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 143-149.
- Aydın, Ö. ve Aykaç, N. (2016). Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin okul öncesi öğrencilerinin çevre farkındalığına etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 11(1), 1-16.
- Ayvaz, Z. , Öztürk, M., Balcı, A., Uzunoğlu, S., Noyan, Ö. F., Pazarlıoğlu, M. V. vd. (1999). *Okul öncesi çevre eğitimi*. İzmir: Çevre Eğitimi ve Araştırma Vakfı.
- Ayvaz, Z. (1998). *Çevre eğitime giriş*. İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayıncılık.
- Başal, H. A. (2005). *Çocuklar için uygulamalı çevre eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Başal, H. A. (1998). *Okulöncesi eğitime giriş*. Bursa: Vipaş Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (1983). *Eğitime giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaacılık.
- Büyüктаşkapu, S. , Koçyiğit, S. , Öztürk-Samur, A. ve Özenoğlu-Kiremit, H. (2011). *Çocuk ve çevre*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. , Kılıç Çakmak E. , Akgün Ö. , Karadeniz Ş. , ve Demirel F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüksaatçi, S. , Küçükdeniz, T. ve Esnaf, Ş. (2008). Geri dönüşüm tesislerinin yerinin Gustafson-Kessel algoritması - konveks programlama melez modeli tabanlı simülasyon ile belirlenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(13), 1-20.
- Carter, R. L. & Simmons, B. (2010). *The history and philosophy of environmental education*. In A. B. Bodzin, B. Shiner Klein & S. Weaver (Eds.), *The inclusion of environmental education in science teacher education* (pp. 3-16). New York: Springer.

- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 189-198.
- Çepel, N. (2006). *Ekoloji, doğal yaşam dünyaları ve insan*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Çevre Bakanlığı. (1998). *Çevre notları*. Ankara: Çevre Eğitimi ve Yayın Dairesi Başkanlığı.
- Çimen, O. ve Yılmaz, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin geri dönüşümle ilgili bilgileri ve geri dönüşüm davranışları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 63-74.
- Connor, O. (1989). Uneven and combined development and ecological crisis: A theoretical introduction. *Race and Class*, 30(3), 1-11.
- Davis LL. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied Nurs Res*, 5, 194-7.
- Davis, J. (1998). Young children, environmental education, and the future. *Early Childhood Education Journal*, 26(2), 117-123.
- Doğan, M. (1997). *Eğitim ve katılım. Ulusal çevre eylem planı*. Ankara: DPT yayını.
- Doğan, M. (2007). Orta öğretimde çevre eğitimi. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Dündar, Ş. (2017). Bilinçli tüketicilik ile ilgili anne-baba rol model davranışlarının, anne-baba iletişiminin ve sosyal bilgiler dersinin çocukların bilinçli tüketiciler olarak sosyalleşmelerindeki etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 726-743.
- Edwards, L. C, & Nabors, M. L. (1993). The creative art process: What it is and what it is not. *Young Children*, 48(3), 77-81.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma ve yöntem metotlarına giriş. Nitel, nicel ve eleştirel kuram metotları*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Eliason, C, & Jenkins, L. (2008). *A practical guide to early childhood curriculum* (8th ed.). New Jersey: Merrill Prentice Hall.

- Epstein, A. S. (2001). Thinking about art. *Young Children*, 56(3), 38-43.
- Erol, G. H ve Gezer, K. (2006). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına çevreye ve çevre sorunlarına yönelik tutumları. *International Journal of Environmental and Science Education*, 1(5), 65.
- Erten, S. , Özdemir, P. ve Güler, T. (2004). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin çevre bilinci düzeylerinin ve bu okullardaki çevre eğitiminin durumunun belirlenmesi. İçinde Haktanır, G. ve Güler, T. (Ed.). *OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı* (s. 334-3). Kuşadası/ Türkiye. YA-PA Yayıncılık.
- Gamba, R. J. & Oskamp, S. (1994). Factors influencing community residents participation in commingled curbside recycling programs. *Environment and Behavior*, 26, 587-612.
- Gülay, H. ve Ekici, G. (2010). MEB okul öncesi eğitim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(1), 74-84.
- Gülay, H. ve Öznacar, M. D. (2010) *Okul öncesi dönem çocukları için çevre eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülay, H. (2011). Ağaç yaş iken eğilir: Yaşamın ilk yıllarında çevre eğitiminin önemi. *Tübav Bilim Dergisi*, 4(3), 240-245.
- Gürkan, T. (2004). Erken çocukluk dönemi ve okul öncesi eğitim. İçinde Ş.Yaşar (Ed.), *Okulöncesi eğitimin tanımı, kapsamı ve önemi, okulöncesi eğitimin ilke ve yöntemleri* (s. 1-10). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Haktanır, G. (2007). *Okul öncesi dönemde çevre eğitimi*. Ankara: Türkiye Çevre Eğitim Vakfı Yayını.
- Hopper, J. R. & Nielsen, J. M. (1991). Recycling as altruistic behavior: Normative and behavioral strategies to expand participation in a community recycling program. *Environment and Behavior*, 23(2), 195-220.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Karatekin, K. (2013). Öğretmen adayları için katı atık ve geri dönüşüme yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(10), 71-90.
- Karmozyn, P. , Scalise, B. & Trostle, S. (1993). A better earth: Let it begin with me! *Childhood Education*, 69, 225-230.
- Kaya, M. Ö. (2002). *Okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara ailelerin ilgi ve katılımları ile okulöncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı konusunda anne-baba görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kesicioğlu, O. S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). 60-72 Aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 37-48.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim görmek öğrenmek yaratma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul öncesi eğitim programı (36-76 aylık çocuklar için)*. Ankara.
- Mooney, C. G. (2000). *Theories of childhood: An introduction to Dewey, Montessori, Erikson, Piaget, Vygotsky*. Minnesota: Redleaf Press.
- Malone, K. & Tranter, P. (2003). Children's environmental learning and the use, design and management of school grounds. *Children, Youth and Environments*, 13(2), 1-30.
- Miller, R. (1996). *The developmentally appropriate inclusive classroom in early education*. Albany, NY: Delmar Publishers.
- Myers, O. E. J. , Saunders, C. D. & Garret, E. (2004). What do children think animals need developmental trends. *Environmental Education Research*, 10(4), 545-562.
- Nazlıoğlu, M. D. (1991). *Çevre eğitiminin önemi, çevre üzerine*. Ankara: Çevre Vakfı Yayını.

- Oktay, A. (2003). 21.yüzyıla girerken dünyada yaşanan değişimler ve erken çocukluk eğitimi. İçinde M. Sevinç (Ed.), *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (s. 31-35). İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Oktay, A. , Gürkan, T. , Zembat, R. ve Polat Unutkan, Ö. (2003). *Okul öncesi eğitim programı uygulama rehberi ne yapıyorum, neden yapıyorum, nasıl yapmalıyım?* İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Oktay, A. (2005). Okul öncesi eğitimin önemi ve yaygınlaştırılması. İçinde A. Oktay ve Ö. P. Unutkan (Ed.), *Okul öncesi eğitimde güncel konular* (s. 11). İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Onur, A. , Çağlar, A. ve Salman, M. (2016). 5 yaş okul öncesi çocuklarda atık kağıtların değerlendirilmesi ve çevre bilincinin kazandırılması. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(5), 2457-2468.
- Orr, D.W. (2002). Politics economy and the ecology of childhood. In P.H. Kahn and S.R. Kellert (Eds.), *Children and nature: Psychological, sociocultural and evolutionary investigations* (pp. 279-304). Cambridge, M.A.: MIT Press.
- Oskamp, S. (1995). Resource conservation and recycling: Behavior and policy. *Journal of Social Issues*, 51(4), 157–177.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelere yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- Özay Köse, E. (2010). Lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarına etki eden faktörler. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(3), 198-211.
- Özkan, B. ve Girgin, F. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin görsel sanat etkinliği uygulamalarını değerlendirmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*-December.
- Özkan, B. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin çevre eğitimine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 80-81.

- Palmer, J. A. (1995). Environmental thinking in the early years: Understanding and misunderstanding of concepts related to waste management. *Environmental Education Research*, 1(1), 35-45.
- Palmer, J. A. , Grodzinska-Jurczak, M. & Suggate J. (2003). Thinking about waste: Development of English and Polish children's understanding of concepts related to waste management. *European Early Childhood Education Research Journal*, 11(2), 117-139.
- Phenice, L. A. & Griffore, R. J. (2003). Young children and the natural world. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 4(2), 167-171.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2003). *Okul öncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri* (2. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Robertson, J. S. (2008). *Forming pre-schoolers' environmental attitude: Lasting effects of early childhood environmental education* (Master's Thesis). Royal Roads University, Canada.
- Simmons D. & Widmar R. (1990). Motivations and barriers to recycling: Toward a strategy for public education. *Environmental Education Research*, 22(1), 13-18.
- Smith, A. (2001). Early childhood a wonderful time for science learning. *Australian Primary and Junior Science Journal*, 17(2), 18-20.
- Srbnovski, M. , Erdoğan, M. & Ismaili, M. (2010). Environmental literacy in the science education curriculum in Macedonia and Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4528-4532.
- Sungurtekin, Ş. (2001). Uygulamalı çevre eğitimi projesi kapsamında ana ve ilköğretim okullarında müzik yoluyla çevre eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 167-178.
- Surbrook, A. N. (1997). *Children's exposure to the natural environment and their environmental attitudes* (Master's Thesis). Michigan State University Department of Family And Child Ecology, Michigan.

- Stokes, E. , Edge, A. & West, A. (2001). *Environmental education in the educational systems of European Union*. London: The Environment Directorate General of The European Commission.
- Şahin, F. (1998). *Okul öncesinde fen bilgisi öğretimi ve aktivite örnekleri*. İstanbul: Beta.
- Şahin, B. (2008). *Çevre bilimi (Çevre için eğitim)* (1. Basım). Trabzon: Ra Kitabevi.
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 83-92.
- Taşkın, Ö. ve Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (23), 1-5.
- Tilbury, D. (1994). The critical learning years for environmental education. In R. A. Wilson (Ed.), *Environmental education at the early childhood level* (pp. 11-13). Washington, DC: North American Association for Environmental Education.
- Tuna, S. (2004). Sanat eğitiminin gerekliliği ve güncelliği. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 2(306), 29-34.
- Türksoy, Ö. (1991). Çocuk ve çevre duyarlılığı eğitimi. *Yaşadıkça Eğitim*, 19, 22-31.
- Tuncer, G. , Ertepinar H. , Tekkaya C. ve Sungur, S. (2005). Environmental attitudes of young people in Turkey: Effects of school type and gender. *Environmental Education Research*, 11, 215–233.
- Uluçınar Sağır, S. , Aslan, O. ve Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(2), 496-511.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (1992). *Agenda 21 – Report of the United Nations Conference on environment and development*. Rio de Janeiro: UNESCO Publication.

- Unterbruner, U. (1991). Um welt erziehungund die Ängste jugend licher vor Um welt zerstörung. In Eulefeld, G.Bolscho, D. und Seybold, H. (Eds.), *Um welt bewusstsein und Um welt erziehung*. Kiel: IPN-Schriftenreihe, 129.
- Ünal, S. , Mançuhan, E. & Sayar, A. A. (2001). *Environmental awareness, environmental knowledge and its education*. İstanbul: Marmara University Publication.
- Valle, P. , Reis, E. , Menezes, J. & Rebelo, E. (2004). Behavioral determinants of household recycling participation. *Environment and Behavior*, 36(4), 505-540.
- Vining, J. & Ebreo, A. (1992). Predicting recycling behavior from global and specific environmental attitudes and changes in recycling opportunities. *Journal of Applied Social Psychology*, 22, 1580-1607.
- Yayla Ceylan, Ş. ve Ülker, P. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarında çevre eğitimi neden önemlidir? İçinde H. Gülay Ogelman (Ed.), *Çocuk ve çevre. Küçük çocuklar ve çevre eğitimi el kitabı* (s. 37-58). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (1999). *Anaokulu öğretmeninin rehber kitabı* (3. Basım). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Yılmaz, A. , Morgil, F. İ. , Aktuğ, P. ve Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin çevre, çevre kavramları ve sorunları konusundaki bilgileri ve öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 156-162.
- Yoleri, S. (2012). Çocuk ve çevre: okul öncesi çocuklar arasında çevre bilinci oluşturma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 100-111.
- Wilson, R. A. (1996). Environmental education programs for preschool children. *Journal of Environmental Education*, 27(4), 71–81.

Wilson, R. A. (1996). *Starting early: Environmental education during the early childhood years*. Columbus: Clearinghouse for Science Mathematics and Environmental Education.

Ekler

Ek-1: Geri Dönüşüm Mülakat Formu Maddeleri

1. Neler çöp olur?
2. Neler çöp olmaz, tekrar kullanılır?
3. bu sembolün anlamı ne?
4. bu sembolü nerelerde gördün?
5. Geri dönüşüm ne demek?
6. Geri dönüşüm neden önemlidir?
7. Neler geri dönüştürülebilir?
8. Artık materyaller nasıl değerlendirilebilir?
9. Kullanılmış kağıt, plastik, metal ve artık materyaller tekrar kullanılabilir mi?
10. Kullanılmış kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye atarsın?
11. Evde kullandığın kağıt, plastik, metal ve artık materyalleri nereye atarsın?
12. Sokakta kağıt, plastik, metal ve diğer artık materyaller için ayrılmış kutular gördün mü?

Ek-2: Sınıf İçi Gözlem Formu

Sınıf İçi Gözlem Formu		
Çocuğun adı: Soyadı :	EVET	HAYIR
Çocukların geri dönüşüm farkındalık eğitimi sonrasında geri dönüşüm kutularını doğru kullanma durumları		

Ek-3: Geri Dönüşüm Farkındalık Eğitimi Program Örneği

Kağıt Etkinliği Haftası;

- 1.Gün: Kağıt geri dönüşüm kutusu yapılarak eğitim videosu izlenir.
- 2.Gün: Kelebek sanat etkinliği,
- 3.Gün: Kurbağa sanat etkinliği yapılır.

Özgeçmiş

Rümeysa Öztap

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Ls.	2009	Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü
Lise	2002	Denizli Lisesi

İş

2009	Denizli-Ticaret Odası Ahi Sinan İlköğretim Okulu.
2010	Şanlıurfa-Yaz güneşi İlköğretim Okulu
2011	Şanlıurfa-Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu
2012	Kütahya-Hediye Güral Anaokulu
2013	Kütahya-Bahçelievler İlköğretim Okulu
2014	Ankara-Dr. Ufuk Ege Anaokulu
2018	İstanbul-Turgut Özal Ortaokulu

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri/yılı: İsviçre / 1984 **Cinsiyet:** Kadın **Yabancı Dil:** İngilizce

Adres: Yenimahalle, Batıkent/ANKARA

E-Posta: rumeysaoztap@hotmail.com

